

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
кафедра педагогіки і психології дошкільної та спеціальної освіти**

**СПІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДОРΟΣЛИХ І ДІТЕЙ ЯК ЧИННИК
ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ВЗАЄМИН У СІМ'Ї**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти –другий (магістерський)

Виконала:
студентка 2 курсу, 617 групи
Бурачик Маріана Дмитрівна

Керівник:
кандидат педагогічних наук,
доцент **Журат Ю.В.**

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол №____ від _____ 2025 року
Зав. кафедрою _____ проф. Олійник М.І.*

Чернівці – 2025

АНОТАЦІЯ

Бурачик М.Д. Спільна діяльність дорослих і дітей як чинник формування позитивних взаємин у сім'ї. Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» зі спеціальності 012 Дошкільна освіта. Чернівецький нац. ун-т імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2025. 68 с.

Кваліфікаційна робота теоретично обґрунтовує та емпірично доводить, що якісна і регулярна спільна діяльність дорослих і дітей є ключовим чинником формування позитивних сімейних взаємин, оскільки вона зміцнює емоційну близькість, розвиває навички конструктивного спілкування батьків і забезпечує успішну соціалізацію та психологічну стійкість дітей.

Ключові слова: спільна діяльність, позитивні взаємини, сім'я, емоційна близькість, довіра, комунікація, педагогіка партнерства.

ANNOTATION

Burachyk M. D. Joint Activity of Adults and Children as a Factor in Forming Positive Relationships within the Family. Manuscript. Qualification work for the Master's degree in Higher Education, specialty 012 Preschool Education. Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. Chernivtsi, 2025. 68 p.

The qualification paper theoretically substantiates and empirically proves that quality and regular joint activity of adults and children is a key factor in the formation of positive family relationships, as it strengthens emotional closeness, develops parents' constructive communication skills, and ensures the successful socialization and psychological resilience of children.

Key words: joint activity, positive relationships, family, emotional closeness, trust, communication, partnership pedagogy.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ М.Д. Бурачик

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОРΟΣЛИХ І ДІТЕЙ ЯК ЧИННИКА ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ВЗАЄМИН У СІМ'Ї.....	8
1.1. Сутність поняття «спільна діяльність».....	8
1.2. Психолого-педагогічні підходи до вивчення сімейних взаємин.....	9
1.3. Види спільної діяльності дорослих і дітей у сім'ї та їх вплив на формування позитивних взаємин.....	17
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ВЗАЄМИНИ В СІМ'Ї.....	24
2.1. Характеристика використаних діагностичних методик.....	24
Висновки до розділу 2	34
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОРΟΣЛИХ І ДІТЕЙ У СІМ'Ї.....	36
3.1.Розробка психолого-педагогічної програми спільних занять для сім'ї.....	36
3.2. Рекомендації для батьків щодо організації ефективної спільної діяльності та формування позитивних взаємин у сім'ї.....	41
3.3. Рекомендації для вихователів щодо сприяння організації спільної діяльності батьків і дітей.....	44
Висновки до розділу 3.....	48
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
ДОДАТКИ.....	59

ВСТУП

Актуальність дослідження позитивних сімейних взаємин та їхнього впливу на розвиток дитини є беззаперечною. Сім'я, як первинний та основний осередок суспільства, відіграє вирішальну роль у становленні особистості, забезпечуючи передачу соціального досвіду та виступаючи першоосновою всіх видів ставлення дитини до дійсності. Саме в сім'ї закладається фундамент емоційного розвитку та психологічного благополуччя, що супроводжує людину протягом усього життя. Якість сімейних взаємин безпосередньо впливає на формування самооцінки дитини, її здатність долати стресові ситуації та будувати гармонійні міжособистісні стосунки. З огляду на це, дослідження факторів, що сприяють зміцненню позитивних взаємин у сім'ї, є надзвичайно важливим для розуміння та підтримки здорового розвитку дітей та ефективного функціонування сім'ї в цілому.[40]

Сім'я – це найважливіший соціальний інститут, який відіграє вирішальну роль у формуванні особистості дитини, її світогляду та емоційно-психологічного добробуту. Сучасні соціально-економічні зміни, пришвидшений темп життя та надмірне захоплення цифровими технологіями призвели до зменшення обсягу живого спілкування та спільно проведеного часу між дорослими та дітьми. Це, у свою чергу, негативно впливає на якість сімейних взаємин, часто призводячи до відчуження, непорозуміння та емоційної напруги. У цих умовах проблема пошуку ефективних шляхів для зміцнення сімейних зав'язків набуває актуальності. Одним із дієвих інструментів, що сприяє гармонізації стосунків, є спільна діяльність дорослих і дітей, оскільки вона є основою для взаємодії, емоційного єднання, формування довіри та взаємоповаги.

З етнонародознавчої точки зору, сім'я є початковим осередком нації, та суспільства, а батьки виступають головними вихователями. Виховання в сім'ї – це не лише особиста справа батьків, а й їхній громадянський обов'язок, що сприяє формуванню національно свідомої особистості. Це підкреслює

глибокий зв'язок між сімейним вихованням та відродженням духовної культури нації.

У сучасному світі спостерігається тенденція до обмеження безпосереднього спілкування між дорослими та дітьми, що часто пов'язано з інтенсивним ритмом життя, зайнятістю батьків та зростаючою популярністю цифрових технологій. Діти все частіше проводять час за екранами гаджетів, що може призводити до недостатнього розвитку соціальних навичок та емоційного відчуження у сімейних стосунках.[61] У цьому контексті особливої уваги заслуговує спільна діяльність дорослих і дітей, яка може стати ефективним засобом для зміцнення позитивних взаємин, сприяючи розвитку комунікації, взаєморозуміння та емоційного зв'язку між членами сім'ї.[40]

Якість сімейних зв'язків безпосередньо впливає на формування самооцінки дитини, її здатності долати стресові ситуації та будувати майбутні міжособистісні стосунки. З огляду на це, дослідження чинників, що сприяють зміцненню позитивних взаємин у сім'ї, є надзвичайно важливим для розуміння та підтримки здорового розвитку дітей та функціонування сім'ї в цілому.

Проблема даного дослідження полягає у визначенні ролі спільної діяльності дорослих і дітей у формуванні позитивних взаємин у сім'ї. Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених сімейним стосункам та розвитку дитини, питання про специфічний вплив різних видів спільної діяльності на якість цих взаємин потребує більш глибокого та систематичного аналізу.

Спільна діяльність передбачає спільну увагу та взаємодію між дорослим і дитиною щодо спільного об'єкта, завдання чи мети.[77] Вона може варіюватися від структурованих занять, таких як навчання чи виконання домашніх обов'язків, до неструктурованих видів діяльності, таких як ігри. З педагогічної точки зору, спільна діяльність є основою для формування позитивних взаємин у сім'ї та сприяє соціалізації дитини, її моральному розвитку та формуванню світогляду.[40] У психологічному контексті вона відображає реальність міжособистісних стосунків, охоплюючи всі форми

спільної діяльності людей, і є вирішальною для розвитку комунікативних навичок та емоційних зв'язків.

Дослідження спільної діяльності є життєво важливим для розуміння того, як діти навчаються, розвивають соціальні та емоційні навички та будують стосунки зі своїми опікунами та членами сім'ї. Отримані дані є цінними для розробки програм і втручання, спрямованих на підтримку позитивної взаємодії між батьками та дітьми та розв'язання проблем розвитку. Розуміння динаміки спільної діяльності також допомагає пояснити вплив сімейної структури та соціально-економічних факторів на розвиток дитини. Вивчення спільної діяльності не є лише академічним інтересом, а має практичне значення для виховання дітей, освіти та покращення добробуту дітей.

Теоретичні основи формування сімейних взаємин були закладені в працях класиків психології та педагогіки. Зокрема, Л. Виготський розкрив значення спільної діяльності в процесі розвитку дитини, наголошуючи на її роль у формуванні "зони найближчого розвитку". А. Адлер підкреслював важливість "соціального інтересу" та почуття приналежності, які формуються саме через спільну діяльність. Д. Боулбі у своїй теорії прив'язаності підкреслив, що якісна взаємодія між дитиною і дорослим сприяє формуванню надійного емоційного зв'язку.

Сучасні дослідження продовжують цю традицію, вивчаючи вплив різних видів спільної діяльності (трудової, дозвілєвої, пізнавальної) на сімейний клімат. Українські та зарубіжні науковці, такі як А. Фабер та Е. Мазліш, розробляють прикладні методики для налагодження ефективного спілкування та організації спільного дозвілля в сім'ї. Попри значну кількість досліджень, залишаються недостатньо вивченими конкретні механізми впливу спільної діяльності на формування позитивних взаємин у сучасних українських сім'ях, що зумовлює вибір даної теми магістерської роботи.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити вплив спільної діяльності дорослих і дітей як чинника формування

позитивних взаємин у сім'ї, а також розробити практичні рекомендації для батьків і педагогів.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати психолого-педагогічні концепції сімейних взаємин та спільної діяльності.
2. Визначити сутність, види та функції спільної діяльності дорослих дітей.
3. Розробити методику емпіричного дослідження впливу спільної діяльності на сімейні взаємини.
4. Провести експериментальне дослідження та проаналізувати отримані результати.
5. Розробити та обґрунтувати програму методичних рекомендацій для батьків і педагогів.

Об'єкт дослідження: процес формування взаємин між дорослими та дітьми в сім'ї.

Предмет дослідження: спільна діяльність дорослих дітей як чинник формування позитивних взаємин у сім'ї.

Методи дослідження:

Теоретичні: аналіз та синтез, порівняння, узагальнення для вивчення наукових джерел.

Емпіричні: анкетування, опитування, тестування, педагогічний експеримент (констатуючий, формувальний, контрольний), спостереження, бесіди.

Математичні: методи кількісного та якісного аналізу даних, що дозволяють обробляти результати досліджень.

Наукова новизна полягає в розробці комплексної програми спільної діяльності, спрямованої на корекцію та гармонізацію сімейних взаємин. Практична значущість роботи полягає у створенні методичних рекомендацій, які можуть бути використані вчителями, психологами та соціальними педагогами для роботи з батьками.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, 3 розділів: 1 теоретичного та 2 практичних, висновків, списку використаних джерел (81 найменувань), а також додатків. Загальний обсяг роботи складає 69 сторінок, основний зміст роботи викладено на 52 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОРΟΣЛИХ І ДІТЕЙ ЯК ЧИННИКА ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ВЗАЄМИН У СІМ'І

1.1. Сутність поняття «спільна діяльність»

Для розуміння впливу спільної діяльності на формування позитивних взаємин у сім'ї необхідно визначити ключові поняття та розглянути основні теоретичні підходи до цієї проблеми.

У психології спільна діяльність визначається як організована система активності індивідів, що взаємодіють між собою задля на досягнення спільної мети, створення об'єктів матеріальної або духовної культури.[15] Характерними ознаками спільної діяльності є наявність спільної мети, керівництво процесами, поєднання індивідуальних знань, наявність навичок спільної роботи, а також взаємозалежність учасників у процесі досягнення результату. Людська діяльність за своєю суттю є спільною, оскільки в процесі її здійснення люди вступають у спілкування та взаємодію один з одним.

У педагогічному контексті спільна діяльність дорослих і дітей розглядається як важлива умова для формування позитивних взаємин у сім'ї.[40] Педагогіка партнерства, є ще одним із сучасних підходів до виховання, ґрунтується на принципах спілкування, взаємодії та співпраці між усіма учасниками освітнього процесу, включаючи дітей та їхніх батьків.[22] У цьому контексті спільна діяльність виступає ефективним засобом налагодження довірливих стосунків, розвитку взаємоповаги та досягнення спільних цілей у вихованні дитини.[32]

1.2. Психолого-педагогічні підходи до вивчення сімейних взаємин

Позитивні взаємини в сім'ї, згідно з психологічним дослідженням включають такі аспекти, як побудова близькості через підтримку, подяку та прощення, а також спільне проведення часу разом. Психологічне благополуччя особистості значною мірою залежить від гармонії в сімейних стосунках та позитивного ставлення до оточуючих людей.[28] Здатність людини позитивно сприймати життя та отримувати від нього задоволення є важливим чинником формування здорових міжособистісних стосунків.[29] У педагогіці позитивні взаємини між дорослими та дітьми в сім'ї характеризуються повагою до особистості дитини, доброзичливим та позитивним ставленням, довірою, налагодженим діалогом та співпрацею. Важливим елементом такого спілкування є підтримка дитини у її починаннях, віра в її сили та заохочення до самостійності та розвитку. Педагогічна комунікація в сім'ї має ґрунтуватися на сприйнятті дитини як унікальної особистості зі своїми потребами та інтересами, щирій зацікавленості в її житті та визнанні права на власну думку.

Сімейна динаміка являє собою складну систему взаємовідносин та моделей взаємодії між членами сім'ї, включаючи існуючі ієрархії, встановлені правила та характер парентальної поведінки.[53] Здорові сімейні динаміки характеризуються такими ознаками, як взаємна підтримка, гнучкість у реагуванні на зміни, стабільність, чітка та відкрита комунікація між членами сім'ї, а також взаємний розподіл ролей та відповідальності. Розуміння сімейних динамік є надзвичайно важливим, адже саме в цьому контексті відбувається спільна діяльність дорослих і дітей, а її якість може значно впливати на ефективність такої діяльності у формуванні позитивних взаємин.

Існує низка психологічних теорій, що розкривають вплив взаємодії, зокрема спільної діяльності, на розвиток особистості та міжособистісні стосунки в сім'ї.

Теорія прив'язаності Джон Боулбі. Ключовою фігурою в теорії прив'язаності є Джон Боулбі, який наголошував на важливості ранніх стосунків та її опікунами для соціального та емоційного розвитку дитини.[70;51;40] Його дослідження підкреслюють потребу в «безпечній базі», яку забезпечують опікуни через послідовну та чуйну взаємодію, що включає спільну діяльність. Теорія Боулбі закладає основу для розуміння того, як якість ранньої взаємодії, включаючи спільну діяльність, формує почуття безпеки дитини та її майбутні стосунки.[63;34;3]

Джона Боулбі підкреслював вирішальну роль емоційного зв'язку між дитиною та її основними опікунами для забезпечення здорового соціального та емоційного розвитку.[8] Спільна діяльність може сприяти формуванню безпечної прив'язаності, надаючи можливості для позитивних емоційних переживань та спільного досвіду, що зміцнює довіру та відчуття захищеності у дитини.

Мері Ейнсворт розширила роботу Боулбі, розробивши процедуру «Дивна ситуація» для оцінки стилів прив'язаності немовлят до опікунів. Її дослідження продемонстрували, що різні моделі взаємодії, зокрема залучення до спільної гри та чуйність дорослих, пов'язані з надійною або ненадійною прив'язаністю. Дослідження Ейнсворт надають емпіричні докази, що характер інтеракційної поведінки під час спільної діяльності безпосередньо впливає на якість прив'язаності.

Лев Виготський наголошував на ролі соціальної взаємодії та культурного контексту в когнітивному розвитку.[73] Його концепція «Зони найближчого розвитку» (ЗНР) підкреслює, що дорослі можуть спрямовувати навчання дітей через спільну діяльність, підтримуючи їхнє розуміння та розвиток нових навичок.[73] Спільна діяльність є центральною в цьому процесі, адже вона дозволяє дітям навчатися у взаємодії з більш обізнаними дорослими. Теорія Виготського підкреслює важливість дорослих як провідників у розвитку дітей через спільну діяльність, особливо в контексті засвоєння нових знань та концепцій.

Відповідно до з теорії соціального наочіння Альберта Бандури, діти засвоюють нові знання та моделі поведінки через спостереження за діями інших людей, особливо дорослих, та наслідування їхньої поведінки. Спільна діяльність створює сприятливе середовище для моделювання позитивних соціальних навичок, ефективних стратегій спілкування та конструктивної поведінки у різних ситуаціях. Батьки, беручи участь у спільних заняттях, демонструють власні цінності, ставлення до інших та способи розв'язання проблем, що безпосередньо впливає на формування особистості дитини.[10]

Робота Альберта Бандури свідчить про те, що спільна діяльність є потужним механізмом передачі поведінки та навичок від дорослих до дітей через моделювання та навчання шляхом спостереження.

Урі Бронфенбреннер у своїй екологічній теорії систем наголошує на багаторівневому впливі навколишнього середовища на розвиток дитини, він виокремлює мікросистему (сім'я, однолітки), мезосистему (взаємодія між мікросистемами), екзосистему (суспільство) та макросистему (культура). Спільна діяльність відбувається в межах мікросистеми але залежить від впливу взаємодії з іншими системами. Він підкреслює, що «складні види спільної діяльності з одним або кількома дорослими, які мають ірраціональні емоційні стосунки дитини з дорослими», підкреслює фундаментальну роль спільного досвіду у здоровому розвитку. За теорією Бронфенбреннера спільна діяльність у сімейному контексті є основою соціального розвитку дитини, оскільки формується під впливом сімейних, соціальних та культурних синників.

Дослідники, залучені до програми Reach Out and Read, продемонстрували позитивний вплив спільного читання на розвиток мовлення, навичок читання та емоційного здоров'я й взаємин між батьками та дітьми. Результати дослідження показують, що раннє спільне читання книг сприяє підвищенню батьківської теплоти та чуйності, а також зі зниженню рівня стресу у батьків. Спільне читання є особливим видом спільної

діяльності, який зі позитивно впливає на мовний розвиток дитини, на стосунки між батьками та дітьми.

Дослідження спільної уваги, проведені науковцями з Лабораторії динаміки взаємодії батьків і дітей в Університеті штату Пенсильванія підкреслюють її вирішальну роль у ранньому спілкуванні та соціальному розвитку.[77] Фатіма Уїзар наводить приклади діяльності для сприяння розвитку спільної уваги.[77] Сохі Пак та Еріка Лункенхаймер є одними з дослідників у Лабораторії динаміки взаємодії батьків і дітей, які вивчають моделі взаємодії між батьками та дітьми та їхній вплив на розвиток дитини. Спільна увага, спільна зосередженість між дорослим і дитиною, є фундаментальною навичкою, що розвивається завдяки спільній діяльності, і має вирішальне значення для розвитку мови та соціальної комунікації у дітей, включаючи дітей з розладами аутистичного спектра.

Дослідження Єлени Обрадович свідчать про те, що, хоча залучення батьків є корисним, надмірна вказівка під час самостійної діяльності дітей може бути контрпродуктивною. Пошук правильного балансу у спільній діяльності має вирішальне значення для сприяння автономії та розвитку дитини. Якість залучення дорослих до спільної діяльності важливіша за кількість. Надмірне залучення може перешкоджати самостійному дослідженню та навчанню дитини.

Керолін Зан-Вакслер досліджувала поведінку дітей щодо обміну, виявивши, що з віком вона стає більш вибірковою, що свідчить про зростаючу соціально-когнітивну складність, зумовлену їхнім сприйняттям інших. Обмін, який часто відбувається в контексті спільної діяльності, є складною соціальною поведінкою, що розвивається разом із когнітивним та соціальним розумінням дитини.

Дослідження переваг сімейного відпочинку, проведені такими науковцями, як Сміт, Фріман і Забріскі, а також Ортнер і Манчіні, свідчать про те, що спільні види дозвілля сприяють сімейній єдності, задоволенню, здоров'ю та розвитку життєвих навичок і цінностей.[60] Залучення до спільної

розважальної діяльності як сім'я має значний позитивний вплив як на індивідуальне, так і на колективне благополуччя, сприяючи розвитку соціальних навичок та зміцненню сімейних зв'язків.

Барбара Х. Фіз провела великі дослідження сімейних розпорядків та ритуалів, демонструючи їхню важливість для здоров'я та благополуччя сім'ї, а також їхній зв'язок із задоволеністю шлюбом та адаптацією підлітків.[49] Спільна діяльність часто становить основу цих розпорядків та ритуалів. Регулярна, передбачувана спільна діяльність, як частина сімейних розпорядків та ритуалів, забезпечує стабільність та зміцнює сімейні зв'язки.

Дослідження впливу спільної діяльності на спілкування в сім'ї показують, що збільшення часу на спілкування в сім'ї та сприйняття адекватності спілкування пов'язані з покращенням благополуччя сім'ї.[55] Дослідники, залучені до програм «Навчальна сім'я», вивчали, як спільна навчальна діяльність покращує взаємодію в сім'ї. Спільна діяльність надає можливості для збільшення та покращення спілкування в сім'ї, що є вирішальним для підтримки позитивних стосунків та загального благополуччя.

Системна сімейна теорія розглядає сім'ю не як сукупність окремих індивідів, а як цілісну динамічну систему, де кожен член сім'ї взаємопов'язаний з іншими, і зміни в одній частині системи неминуче впливають на всі інші. У цьому контексті спільна діяльність може розглядатися як один із механізмів, що змінюють партнери взаємодії всередині сім'ї. Залучення всіх членів сім'ї до спільного заняття сприяє розвитку почуття єдності, покращує комунікацію між поколіннями та може допомогти у розв'язенні існуючих конфліктів, сприяючи більшій згуртованості та функціональності сімейної системи.[68]

Підходи позитивної психології акцентують увагу на вивченні сильних сторін особистості, позитивних емоцій та факторів, що сприяють психологічному благополуччю та розквіту.[24] Спільна діяльність у сім'ї може розглядатися як один із способів підвищення рівня позитивних емоцій,

зміцнення міжособистісних стосунків та розвитку почуття спільності та приналежності. Спільні досягнення, радість від проведеного разом часу та підтримка у спільних починаннях сприяють зростанню задоволеності життям та оптимізму у всіх членів сім'ї.

Теоретичне обґрунтування взаємозв'язку між спільною діяльністю дорослих і дітей та формуванням позитивних взаємин у сім'ї базується на тому, що спільна діяльність створює унікальні можливості для якісного проведення часу разом, що є необхідною умовою для побудови глибоких та змістовних стосунків.[40] Вона сприяє розвитку відкритої та ефективної комунікації між дорослими та дітьми, а також зміцненню їхнього емоційного зв'язку. Через спільне виконання завдань та досягнення поставлених цілей у членів сім'ї зростає рівень взаєморозуміння, взаємної підтримки та довіри.[32] Крім того, спільні переживання, позитивні емоції та створені під час спільної діяльності спогади відіграють важливу роль у формуванні міцної сімейної ідентичності та почуття згуртованості.[68]

Дослідження свідчать про те, що залучення батьків до догляду за дітьми, часто через спільну діяльність, таку як ігри та навчальна взаємодія, покращує емоційне благополуччя дітей та зменшує поведінкові проблеми.[49] Активна участь батьків у спільній діяльності позитивно впливає на емоційну та поведінкову адаптацію дітей.

Дослідження якості спільної діяльності між матерями та дітьми з поведінковими проблемами показують, що низький рівень залучення матері до гри може бути фактором, що сприяє розвитку цих проблем.[49] Характер та ступінь залучення батьків до спільної гри можуть мати наслідки для поведінкових результатів дітей.

Дослідження Роберта Пломіна свідчать про те, що, якщо діти ростуть у люблячих сім'ях, різні стилі виховання, які впливають на характер спільної діяльності, не мають такого сильного впливу на їхні результати, як вважалося раніше. Загальний емоційний клімат сім'ї, що підтримується різними формами

взаємодії, включаючи спільну діяльність, може бути важливішим фактором, ніж конкретні стилі виховання, у формуванні результатів розвитку дитини.

Сучасні наукові дослідження активно вивчають вплив спільної діяльності на різні аспекти сімейних взаємин. Результати багатьох досліджень свідчать про існування позитивного зв'язку між залученням батьків та дітей до спільної діяльності та рівнем сімейної згуртованості, якістю комунікації та загальним благополуччям членів сім'ї.

Зокрема, дослідження показують, що спільна діяльність батьків та підлітків є важливим фактором у розвитку здорового способу життя останніх, сприяючи зниженню ризикованої поведінки та покращенню їхнього психологічного стану.[47] Якісно проведений час разом, що включає різноманітні спільні заходи, пов'язаний з кращим психічним здоров'ям підлітків та формуванням у них позитивних соціальних навичок. Спільні сімейні заходи, такі як прийоми їжі, ігри, прогулянки та розмови, сприяють підвищенню рівня благополуччя кожного члена сім'ї та значно покращують якість комунікації між ними.

Дослідження також виявляють зв'язок між сімейною згуртованістю, яка часто зростає завдяки регулярній спільній діяльності, та вищим рівнем фізичної активності серед членів сім'ї.[52] Крім того, вивчається вплив специфічних видів спільної діяльності, таких як спільні релігійні практики, які можуть зміцнювати почуття єдності в сім'ї та підвищувати рівень задоволеності сімейним життям. Навіть такі види діяльності, як спільно сімейні подорожі, можуть позитивно впливати на сприйняття сімейної згуртованості та емоційний зв'язок між членами сім'ї.[65]

Аналіз наукової літератури також показує, що тип та частота спільної діяльності може варіюватися залежно від вікової групи дітей.[66] У ранньому дитинстві та молодшому шкільному віці важливу роль відіграють ігрова діяльність та спільне проведення дозвілля, тоді як у підлітковому віці, хоча час, проведений з батьками, може зменшуватися, спільні заняття залишаються важливими для зниження ризикованої поведінки та підтримки позитивних

стосунків. Спільні прийоми їжі є одним із видів діяльності, що мають позитивний вплив на харчову поведінку дітей та зміцнюють сімейні зв'язки незалежно від віку.

Психологічні та соціальні механізми, через які спільна діяльність впливає на сімейні взаємини, є досить різноманітними.[40] Одним із ключових механізмів є збільшення часу, який члени сім'ї проводять разом, що створює необхідні умови для побудови якісних та довірливих стосунків. Спільна діяльність також сприяє відкритості у спілкуванні, обміну думками та почуттями між дорослими та дітьми. У процесі спільного виконання завдань та розв'язання проблем батьки мають можливість передавати дітям важливі моделі поведінки, соціальні навички та життєві цінності.⁵ Спільні переживання, емоційні реакції та взаємна підтримка, що виникають під час спільної діяльності, між членами сім'ї.

Дослідження показують, що сімейна згуртованість, яка формується завдяки регулярній спільній діяльності, може виступати як важливий буфер, що захищає від стресових факторів та сприяє психологічному благополуччю. Крім того, спільна діяльність може позитивно впливати на розвиток емоційної регуляції у дітей, допомагаючи їм краще розуміти та керувати своїми емоціями.[49] Важливу роль відіграє також соціальна мотивація, що виникає під час спільної діяльності, яка може зміцнювати соціальні зв'язки та сприяти формуванню почуття приналежності до сім'ї. Нарешті, сімейні рутини та ритуали, які часто включають спільну діяльність, такі як спільні прийоми їжі або вечірнє читання, пов'язані з кращою поведінкою дітей та вищим рівнем задоволеності сімейними стосунками.

1.3. Види спільної діяльності дорослих і дітей у сім'ї та їх вплив на формування позитивних взаємин

Спільна діяльність дорослих і дітей може бути різноманітною за своїм характером та спрямованістю. Класифікація видів спільної діяльності може включати ігрову, навчальну, побутову, дозвілєву та творчу діяльність. Кожен з цих видів має свій специфічний вплив на формування позитивних взаємин між дорослими та дітьми.

Ігрова діяльність є одним із найважливіших видів спільної діяльності, особливо в ранньому та дошкільному віці. Спільні ігри сприяють розвитку соціальних навичок у дітей, навчають їх співпраці, вмінню домовлятися та розв'язувати конфлікти. Під час гри дорослі можуть встановити емоційний контакт з дитиною, краще зрозуміти її інтереси та потреби, а також навчити важливих соціальних норм та правил поведінки. Приклади ігрової діяльності включають настільні ігри, рухливі ігри на свіжому повітрі або вдома, рольові ігри, в яких дорослі та діти можуть приміряти на себе різні соціальні ролі, а також спільне розв'язування головоломок та ребусів.

Гра є фундаментальною спільною діяльністю, яка сприяє розвитку творчості, соціальних навичок, здатності розв'язувати проблеми та емоційному розвитку. Дослідники, такі як Виготський, наголошували на ролі гри в уяві для розширення меж розвитку дитини. Фатіма Уїзар та ресурси, таю як Connected Families, наводять численні приклади захопливих ігрових занять. Гра є не просто дозвіллям, а й важливим контекстом для навчання та розвитку, що полегшується спільною участю дорослих.

Навчальна діяльність у сімейному колі може підтримувати пізнавальний розвиток дитини та створювати додаткові можливості для спілкування та взаємодії між дорослими та дітьми. Спільне читання книг виконання домашніх завдань, проведення простих наукових експериментів вдома, обговорення прочитаного або побаченого, а також відвідування музеїв, виставок та інших

освітніх заходів можуть стати не лише корисними, але й цікавими формами спільної діяльності, що сприяють зміцненню взаємин.

Спільне читання покращує мовні навички, словниковий запас, розуміння та виховує любов до читання. Воно також зміцнює емоційні зв'язки між батьками та дітьми.

Залучення дітей до побутової діяльності у сім'ї допомагає формувати у них почуття відповідальності, розвиває навички самообслуговування та сприяє відчуттю причетності до сімейного життя та командної роботи. Спільне приготування їжі, прибирання в домі, догляд за домашніми тваринами або рослинами, а також спільна робота в саду чи на городі можуть стати не лише необхідними рутинними справами, але й можливостями для спілкування, обміну думками та отримання задоволення від спільно виконаної роботи.[61]

Залучення дітей до домашніх обов'язків навчає відповідальності, командної роботи та сприяє почуттю причетності. Дослідження Каррутерса та Худа показують, що спільна робота по дому може навіть позитивно впливати на задоволеність життям батьків у подальшому житті.

Дозвіллева діяльність спрямована на організацію спільного відпочинку та розваг, що сприяє створенню позитивних емоційних переживань та зміцненню емоційного зв'язку між членами сім'ї.[60] Спільні прогулянки на свіжому повітрі, перегляд фільмів або мультфільмів, заняття спортом, відвідування парків атракціонів, театрів, кінотеатрів або інших культурних заходів, а також спільне святкування сімейних свят та дотримання сімейних традицій створюють спільні позитивні спогади, які зближують членів сім'ї.

Спільні заняття спортом, відпочинок на природі та хобі сприяють фізичному здоров'ю, зміцнюють сімейні зв'язки, створюють спільні спогади та надають можливості для спілкування та співпраці.[52]

Творча діяльність надає простір для розвитку уяви, креативності та самовираження як у дорослих, так і у дітей.[3] Спільне малювання, ліплення з пластиліну або глини, заняття музикою, рукоділля, написання спільних

історій або віршів, а також реалізація різноманітних творчих проєктів можуть стати захоплюючими видами спільної діяльності, що сприяють кращому розумінню один одного, розвитку поваги до індивідуальності кожного члена сім'ї та зміцненню емоційного зв'язку.

Регулярні розмови та сімейні трапези забезпечують платформу для спілкування, обміну щоденним досвідом, обговорення проблем та сприяють почуттю єдності.

Кожен вид спільної діяльності має свій специфічний вплив на формування позитивних взаємин у сім'ї. Ігрова діяльність сприяє встановленню емоційного контакту та навчанню соціальних норм. Навчальна діяльність може зміцнювати зв'язок через спільне відкриття нового та підтримку навчальних інтересів дитини. Побутова діяльність вчить дітей відповідальності та сприяє відчуттю спільності через внесок у сімейний добробут. Дозвілєва діяльність створює спільні позитивні спогади та зміцнює емоційний зв'язок. Творча діяльність надає простір для самовираження та спільного створення чогось цінного, підвищуючи взаєморозуміння та повагу до індивідуальності.

Ефективність спільної діяльності дорослих і дітей у формуванні позитивних взаємин у сім'ї залежить від багатьох факторів. Врахування цих факторів може допомогти батькам та опікунам більш свідомо підходити до організації спільного часу та досягати бажаних результатів.

Вік дітей є одним із найважливіших факторів, що визначають вибір видів спільної діяльності та спосіб їхньої організації.[66] Для молодших дітей більш підходять ігри, прості творчі заняття та короткочасні види діяльності, що відповідають їхнім віковим можливостям та інтересам. Зі старшими дітьми та підлітками можна займатися складнішими видами діяльності, враховуючи їхні захоплення та прагнення до самостійності.

Стиль батьківського виховання також відіграє значну роль у впливі спільної діяльності на сімейні взаємини.[] Партнерський стиль виховання, що ґрунтується на повазі до особистості дитини, співпраці та налагодженому

діалозі, є найбільш ефективним для формування позитивних взаємин. У такому стилі дорослі виступають не лише як керівники, але й як рівноправні учасники спільної діяльності, враховуючи думку дитини та заохочуючи її ініціативу. Авторитарний стиль виховання, що характеризується надмірним контролем та нав'язуванням власної думки, може негативно впливати на сприйняття спільної діяльності дітьми та перешкоджати розвитку довірливих стосунків.

Якість взаємодії під час спільної діяльності є ключовим фактором її ефективності.[70] Емоційна відкритість дорослих, їхнє вміння активно слухати дитину, виявляти щиру зацікавленість у її справах, а також надавати підтримку та заохочення, створюють атмосферу довіри та сприяють зміцненню емоційного зв'язку. Негативні емоції, критика або байдужість з боку дорослих можуть звести нанівець позитивний потенціал спільної діяльності.

Частота та послідовність проведення спільної діяльності також мають значення.[49] Регулярна та послідовна спільна діяльність, що стає частиною сімейного розпорядку, має значно більший позитивний вплив на сімейні взаємини, ніж епізодичні заходи. Планування та дотримання певного розкладу спільного проведення часу може допомогти створити відчуття стабільності та передбачуваності, важливе для емоційного благополуччя дітей.

Щира зацікавленість дорослих у спільній діяльності є одним із ключових факторів, що мотивують дітей для участі та сприяють отриманню задоволення від процесу. Якщо дорослі беруть участь у спільних заняттях формально або неохоче, діти можуть відчувати це та втратити інтерес до такої діяльності.

Загальний психологічний клімат сім'ї також значно впливає на сприйняття та ефективність спільної діяльності. У сім'ях, де панує атмосфера любові, взаєморозуміння та підтримки, спільна діяльність сприйматиметься як позитивний досвід, що зміцнює зв'язки. У конфліктних сім'ях, де часто виникають напруженість та непорозуміння, спільна діяльність може бути менш ефективною або навіть викликати додаткові негативні емоції.

Сучасні сім'ї стикаються з низькою труднощів та перешкод в організації спільної діяльності. Однією з найпоширеніших проблем є брак часу у зайнятих дорослих та дітей, що може обмежувати можливості для спільного проведення часу. Надмірне використання технологій, таких як телевізор, комп'ютер та інші гаджети, також може відволікати від живого спілкування та спільної діяльності. Різні інтереси у дорослих та дітей можуть ускладнювати вибір видів діяльності, що були б цікаві всім членам сім'ї. Зміни у ціннісних орієнтаціях сучасного суспільства також можуть призводити до того, що спільне проведення часу не розглядається як пріоритет. Відокремлення молодшої сім'ї від розширеної родини може призводити до відсутності підтримки та обміну досвідом у питаннях організації сімейного дозвілля. Наявність конфліктів у сім'ї може значно знижувати бажання проводити час разом та ускладнювати організацію будь-якої спільної діяльності.

Виклики у вивченні спільної діяльності: визначення та вимірювання якості та кількості спільної діяльності може бути складним через відмінності в сімейних структурах, культурних нормах та індивідуальних уподобаннях. Відокремлення специфічного впливу спільної діяльності від інших факторів, що впливають на розвиток та сімейні стосунки, може бути методологічно складним. Культурні відмінності значно впливають на сімейні заходи та їхнє сприйняття.[56] Обмеження часу та конкуренція вимог у сучасних сім'ях є значною перешкодою для залучення до спільної діяльності. Дослідження повинні враховувати різноманітні контексти та виклики, які впливають на характер та можливість спільної діяльності в сім'ях.

1.4. Висновки до розділу 1

Спільна діяльність, особливо в її різноманітних формах (ігрова, навчальна, побутова, дозвіллева, творча), створює унікальні можливості для якісного спілкування, що є основою для побудови довіри та взаєморозуміння. Теорія прив'язаності (Дж. Боулбі, М. Ейнсворт) підтверджує, що саме через таку взаємодію формується безпечна прив'язаність, що є критично важливою для здорового розвитку дитини.

Завдяки спільним заняттям діти засвоюють важливі соціальні навички, такі як співпраця, відповідальність, емпатія, а також вчаться конструктивно вирішувати конфлікти. Теорія соціального навчання (А. Бандура) доводить, що діти переймають ціннісні орієнтації та моделі поведінки від дорослих саме під час спільної діяльності, що робить батьків взірцем для наслідування.

Концепція «Зони найближчого розвитку» (Л. Виготський) підкреслює, що спільна діяльність допомагає дітям розвивати свої здібності та освоювати нові навички за допомогою більш обізнаних дорослих. Навчальна діяльність у сім'ї, така як спільне читання, сприяє поліпшенню мовних та когнітивних навичок.

Системна сімейна теорія розглядає родину як єдиний організм. Спільна діяльність у цьому контексті є механізмом, що покращує комунікацію, сприяє єдності та допомагає вирішувати конфлікти, тим самим підвищуючи згуртованість та функціональність усієї системи.

Ефективність спільної діяльності залежить від декількох факторів, включаючи вік дитини, стиль виховання, якість взаємодії та регулярність занять. Партнерський стиль, що ґрунтується на повазі та діалозі, є найпродуктивнішим. Водночас, сучасні сім'ї стикаються з викликами, такими як брак часу, надмірне захоплення технологіями та розбіжність інтересів, що ускладнює організацію спільного дозвілля.

Незважаючи на ці перешкоди, наукові дослідження одностайно підтверджують, що регулярна, свідомо організована спільна діяльність є

інвестицією у здоров'я, благополуччя та майбутнє всієї сім'ї. Вона сприяє не лише емоційному зв'язку, а й формуванню важливих життєвих навичок, зниженню ризикованої поведінки та створенню атмосфери любові та підтримки, що є основою міцної та щасливої родини.

РОЗДІЛ 2.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ВЗАЄМИНИ В СІМ'Ї

2.1. Характеристика використаних діагностичних методик

У першій частині нашого дослідження ми теоретичного обґрунтували важливість спільної діяльності, види спільної діяльності та їх вплив на формування позитивних взаємин у сім'ї. Однак викликає інтерес як саме пов'язані види спільної діяльності з взаємин у сім'ї. Виходячи з цього, було проведено дослідження, мета якого виявити вплив спільної діяльності на формування позитивних взаємин у сім'ї.

Емпіричне дослідження є ключовим етапом магістерської роботи, що дозволяє отримати практичні дані для підтвердження теоретичних положень та сформулювати обґрунтовані висновки. Цей розділ присвячений опису методологічної бази, організації та процедури проведення діагностичного дослідження, спрямованого на вивчення впливу спільної діяльності дорослих і дітей на формування позитивних взаємин у сім'ї.

Припускаємо, що існують певні види спільної діяльності та сімейних традицій, які найбільш ефективно сприяють формуванню позитивних взаємин (емоційної близькості, взаєморозуміння) між батьками та дітьми дошкільного віку. Зокрема, такі види діяльності, як спільні дозволя, пізнавальні заняття та усталені сімейні ритуали, матимуть значний позитивний вплив на гармонізацію взаємин.

Відповідно до цього основними завданнями нашого емпіричного дослідження є:

- здійснити підбір методичного інструментарію для проведення емпіричного дослідження;
- провести дослідження здійснити аналіз та інтерпретації отриманих результатів;

– розробити рекомендації щодо корекції позитивних взаємин у сім'ї.

Основні етапи емпіричного дослідження.

Перший етап – теоретико-методологічний етап (здійснення аналіз наукової літератури з проблеми дослідження, визначено категоріальний апарат, обґрунтовано методологічні засади та підібрано діагностичний інструментарій);

Другий етап – діагностичний (емпіричний) етап (проведено анкетування батьків і дітей, аналіз продуктів діяльності дітей у досліджуваних сім'ях);

Третій етап – аналіз та обробка результатів дослідження, порівняння результатів та формулювання висновків на основі отриманих результатів розроблено практичні рекомендації.

Актуальність теми зумовлена тим, що сучасна сім'я стикається з низкою викликів, які можуть негативно впливати на взаємини між її членами. Швидкий темп життя, зайнятість батьків, вплив гаджетів і віртуального спілкування часто призводять до браку емоційного контакту, що, своєю чергою, може стати причиною непорозумінь, відчуження та конфліктів. У цьому контексті спільна діяльність дорослих і дітей є важливим чинником, що сприяє зміцненню родинних зв'язків і формуванню позитивних взаємин. Вона допомагає створити атмосферу довіри, взаєморозуміння та підтримки.

Аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників дозволив встановити, що спільна діяльність є ключовим механізмом соціалізації дитини. У процесі спільної діяльності відбувається передача соціального досвіду, цінностей та норм поведінки, розвиваються навички співпраці, комунікації та вирішення проблем.

Для дослідження було визначено такі основні поняття:

- Спільна діяльність: процес, у якому дорослі та діти беруть участь у виконанні спільного завдання, досягненні спільної мети, взаємодіючи та допомагаючи одне одному.
- Позитивні взаємини: взаємини, що ґрунтуються на довірі, взаємоповазі, підтримці, емоційній близькості та відкритій комунікації.

- Сім'я: соціальна група, що об'єднана родинними зв'язками, спільним побутом, моральною відповідальністю та взаємодопомогою.

Дослідження ґрунтується на системному та діяльнісному підходах. Системний підхід дає змогу розглядати сім'ю як цілісну систему, у якій усі елементи взаємопов'язані. Діяльнісний підхід дозволяє вивчити розвиток взаємин через призму спільних дій і вчинків.

Для діагностики рівня позитивних взаємин і впливу спільної діяльності було підібрано такі методики:

Метод спостереження: для фіксації особливостей взаємодії між членами сім'ї під час спільної діяльності.

Методики анкетування та опитування: для отримання інформації про ставлення батьків та дітей до спільного проведення часу.

Проективні методики: наприклад, малюнок сім'ї, що дозволяє виявити неусвідомлені емоційні зв'язки та взаємини.

Теоретико-методологічний аналіз підтверджує, що спільна діяльність є не просто способом провести час разом, а й важливим інструментом для формування позитивних взаємин у сім'ї. Вона сприяє розвитку емпатії, вчить вирішувати конфлікти та зміцнює емоційний зв'язок між членами родини, що є запорукою її благополуччя.

Для виявлення особливості взаємодії між членами сім'ї під час спільної діяльності та оцінити її вплив на формування позитивних взаємин спостереження відбувалась з 25 сімей з дітьми віком 5-6 років.

Дослідження базувалося на систематичному спостереженні за сімейною взаємодією в природних умовах. Було зафіксовано такі аспекти:

Тривалість спільної діяльності: скільки часу сім'я проводить разом.

Тип діяльності: ігри, навчання, побутові справи, прогулянки.

Розподіл ролей: хто ініціює діяльність, хто бере активну участь.

Емоційний фон: радість, напруга, байдужість, конфлікти.

Вербальна та невербальна комунікація: спілкування, жести, міміка.

Рівень підтримки та заохочення: похвала, допомога.

Для кожного спостереження заповнювався протокол, де фіксувалися кількісні та якісні показники взаємодії.

Протокол спостереження — це стандартизований документ, який використовується для систематичного запису та аналізу даних, отриманих під час спостереження. Його структура допомагає сфокусуватися на конкретних показниках, що є важливими для дослідження. (Додаток А [59])

Встановлено, що сім'ї, які приділяли спільній діяльності від 3 до 5 годин на тиждень, демонстрували значно вищий рівень емоційної близькості та взаєморозуміння. Сім'ї, де спільна діяльність зводилася до перегляду телевізора чи використання гаджетів, мали вищий рівень конфліктності.

У сім'ях з позитивними взаєминами дорослі не лише керували процесом, але й активно брали участь у ньому, показуючи приклад та надаючи підтримку.

Спостерігалось використання заохочувальних фраз («Ти молодець!», «У нас усе вийде!»), сміх, фізичний контакт (обійми, дотики), що зміцнювало емоційні зв'язки.

Під час спільних ігор або завдань (наприклад, збирання конструктора) члени сім'ї разом шукали вихід із ситуацій, що сприяло розвитку навичок співпраці.

Метод спостереження довів, що спільна діяльність дійсно є потужним інструментом для формування позитивних взаємин у сім'ї. Вона створює унікальний простір, де:

1. Формується довіра та емпатія: Діти бачать, що їхні батьки є надійними партнерами.
2. Розвиваються навички співпраці: Члени сім'ї вчаться домовлятися, розподіляти обов'язки та допомагати одне одному.
3. Зміцнюється емоційний зв'язок: Спільні позитивні емоції та переживання стають основою для глибоких родинних почуттів.

Це дослідження підтверджує, що для досягнення гармонійних взаємин у сім'ї важливо не лише проводити час разом, а й робити це якісно та

усвідомлено. Спільні ігри, творчість, приготування їжі чи прогулянки створюють фундамент для щасливої та міцної родини.

Анкетування та опитування дозволили отримати більш систематизовані та кількісно оброблювані дані про певні аспекти сімейних взаємин та спільної діяльності.

Були використані наступні інструменти:

Анкета для батьків "Вивчення сімейних традицій та спільної діяльності" (авторська адаптація) (Додаток Б [61])

Мета: Виявити перелік та частоту сімейних традицій, що практикуються, види спільної діяльності (побутової, дозвілєвої, пізнавальної), а також суб'єктивну оцінку батьками їхнього впливу на взаємини в сім'ї.

Зміст: Включає питання закритого та відкритого типу. Наприклад: "Як часто ваша сім'я збирається разом для спільного дозвілля?", "Перерахуйте ваші сімейні традиції", "Що ви вважаєте найважливішим у спільній діяльності з дітьми?".

Опитувальник для дітей "Моє спільне дозвілля з батьками" (авторська адаптація) (Додаток В [64])

Мета: З'ясувати уявлення дітей про спільну діяльність з батьками, улюблені заняття та їхню емоційну оцінку.

Зміст: Прості питання, адаптовані до віку (наприклад, "Що ти любиш робити разом з мамою/татом?", "Коли ти проводиш час з батьками, що ти відчуваєш?").

Опитувальник для батьків "Емоційна близькість та взаєморозуміння у сім'ї" (Адаптований варіант на основі ідей методик діагностики сімейних взаємин) (Додаток Г [66])

Мета: Діагностика та кількісна оцінка рівня емоційної близькості та взаєморозуміння між батьками (або між батьками та дитиною) як ключових чинників функціональності сімейної системи та гармонійного розвитку особистості дитини.

Зміст: Опитувальник спрямований на діагностику ключових компонентів емоційної близькості та взаєморозуміння у сім'ї, включаючи рівень психологічної безпеки, відкритості та здатності до емпатичної інтерпретації почуттів. Він також оцінює якість емоційної підтримки, відчуття надійності у стосунках, а також наявність та задоволеність спільним дозвіллям, що створює позитивний сімейний фон.

За результатами анкетування батьків (Анкета «Вивчення сімейних традицій та спільної діяльності») та опитувальника для дітей («Моє спільне дозвілля з батьками») було отримано наступні дані:

Більшість батьків (9/36%) зазначили, що спільне дозвілля (ігри, прогулянки, перегляд фільмів) проводиться 1-2 рази на місяць. (Рис.2.1)

Як часто Ваша сім'я збирається разом для спільного дозвілля (ігри, прогулянки, перегляд фільмів/мультфільмів, відвідування культурних заходів)?

25 відповідей

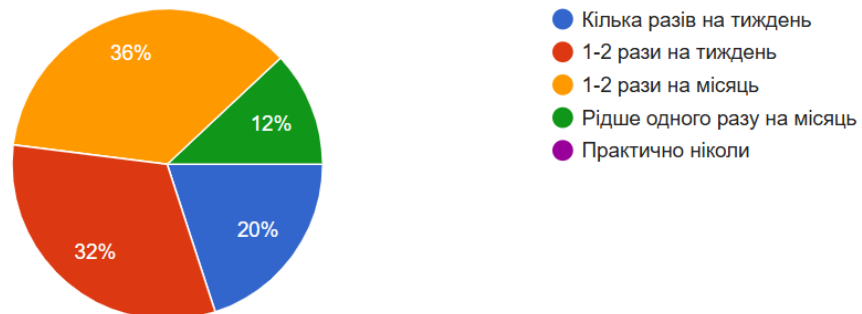
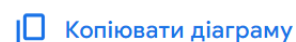

Рис.2.1

15/60% сімей регулярно залучають дітей по побутової діяльності (прибирання, приготування їжі). (Рис.2.2)

Які види спільної діяльності Ви найчастіше практикуєте з Вашою дитиною/дітьми? (Оберіть 3-5 найпоширеніших, можна додати свій варіант)

25 відповідей

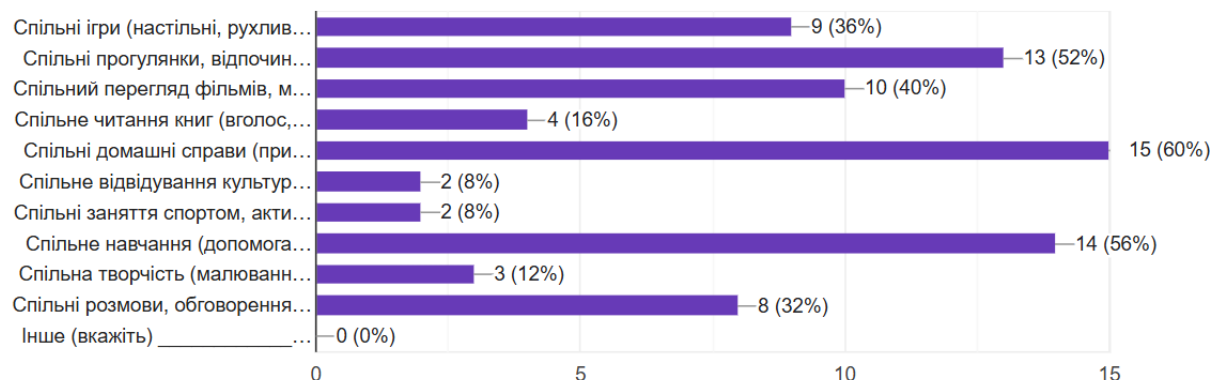
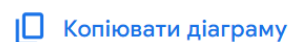

Рис.2.2

відзначають її, як позитивну для взаємин. (Рис.2.3)

Чи вважаєте Ви, що спільна діяльність допомагає зміцнити взаємини у Вашій сім'ї?

25 відповідей

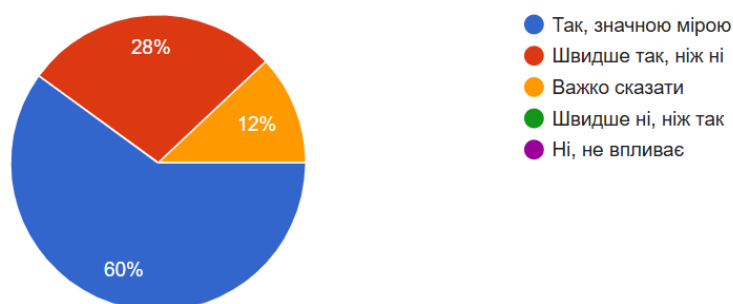

Рис.2.3

Пізнавальна дослідницька діяльність (читання, відвідування музеїв), спільне заняття спортом є менш поширеною (2/8%) і відбувається переважно інколи.

Сімейні традиції та ритуали:

(11/44%) опитаних сімей мають усталені сімейні традиції. (Рис.2.4)

 [Копіювати діаграму](#)

Чи існують у Вашій сім'ї усталені традиції, звичаї або ритуали?

25 відповідей

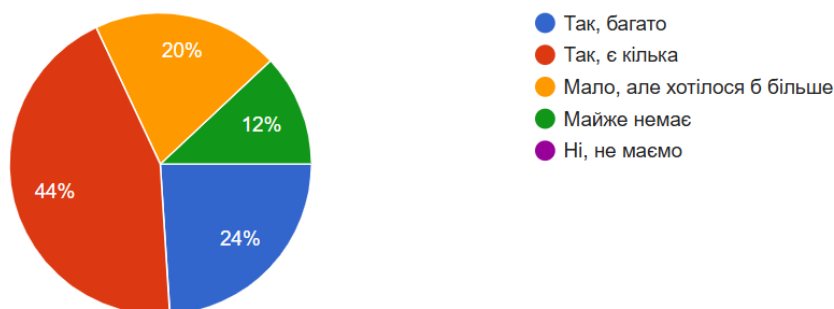

Рис.2.4

Серед найпоширеніших були названі: святкування днів народжень, зустріч Нового року, святкування Великодня.

13/52% батьків підкреслили, що саме сімейні традиції є найважливішим чинником зміцнення взаємин та створення відчуття єдності.

 [Копіювати діаграму](#)

Як, на Вашу думку, сімейні традиції впливають на взаємини у Вашій родині?

25 відповідей

Рис.2.5

Батьки відзначили, що спільна діяльність позитивно впливає на їхні взаємини у з дітьми, сприяючи взаєморозумінню. (Рис.2.5)

Діти у свою чергу, висловили позитивні емоції під час спільних занять з батьками, що свідчить про їхню задоволеність цим аспектом сімейного життя. (Рис.2.6)

Коли ви займаєтесь чимось разом, який у тебе настрій?

 Копіювати діаграму

18 відповідей

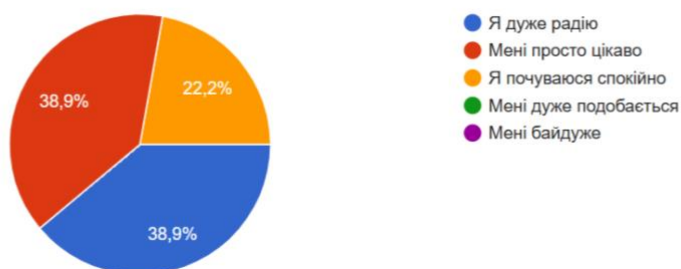

Рис.2.6

Для дітей важливо проведення спільного часу разом з батьками, для того щоб їх краще розуміли. 8/44% дітей це підкреслили. (Рис.2.7)

Як ти думаєш, чому спільний час із батьками важливий?

 Копіювати діаграму

18 відповідей

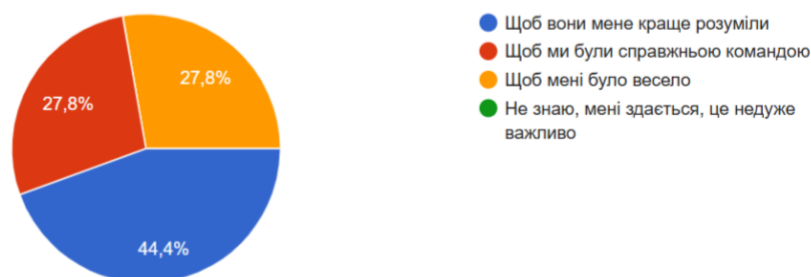

Рис.2.7

Для дітей важливий активний час проведений разом, такі як: прогулянки, ігри на свіжому повітря, прогулянки на велосипедах. Також вони надають перевагу спільним поход у кінотеатр. діям не вистачає часу для спільних ігрових діяльності. (Рис.2.8)

На що, на твою думку, вашій сім'ї не вистачає часу?

 Копіювати діаграму

18 відповідей

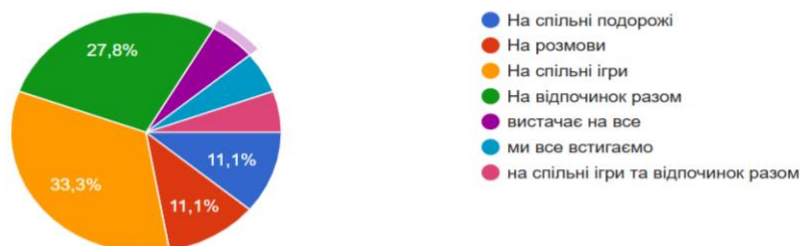

Рис.2.8

За результатами опитувальника «Емоційна близькість у сім'ї» були отримані наступні показники емоційної близькості, взаєморозуміння та задоволеності взаєминами в досліджуваних сім'ях.

Середній показник емоційної близькості у виборці склав 67,28 балів, що відповідає високому рівню.

12/86% сімей продемонстрували високій рівень емоційної близькості, що характеризується глибокою довірою, відкритістю у спілкуванні, взаємодопомогою та здатністю ділитися почуттями.

2/14% сімей мали середній рівень емоційної близькості, де спостерігається загалом позитивна взаємодія, але є певні обмеження у вираженні емоцій або вирішенні конфліктів.

Бесіди з батьками дозволили виявити, що сім'ї, які активно практикують спільні традиції та дозволя, характеризуються вищим рівнем взаєморозуміння, відкритою комунікацією, ефективнішим вирішенням конфліктів.

Діти, які регулярно залучаються до спільної діяльності, під час бесід демонстрували більшу впевненість у собі, кращі комунікативні навички, позитивне ставлення до школи та однолітків. Вони часто згадували про почуття захищеності та любові з боку батьків.

Проведене емпіричне дослідження підтвердило висунуту гіпотезу про те, що певні види діяльності та сімейні традиції ефективно сприяють формуванню позитивних взаємин між дорослими та дітьми дошкільного віку. зокрема, найбільший вплив на гармонізацію взаємин мають усталені сімейні традиції та активна участь батьків у пізнавальній діяльності з дітьми виявлені дані вказують на прямий зв'язок між інтенсивністю та якістю спільної діяльності та рівнем емоційної близькості, взаєморозуміння та задоволеності взаєминами у сім'ї. Отримані результати стануть основою для розробки практичних рекомендацій, спрямованих на оптимізацію сімейних взаємин через спільну діяльність.

2.2. Висновки до розділу 2

Метод спостереження довів, що сім'ї, які приділяють спільній діяльності від 3 до 5 годин на тиждень, мають значно вищий рівень емоційної близькості та взаєморозуміння. На противагу цьому, сім'ї, де спільний час обмежується пасивним дозвіллям (перегляд телевізора, використання гаджетів), частіше стикаються з конфліктами. Це свідчить про те, що якість, а не лише кількість, спільного часу є визначальною.

2. Ключові види діяльності. Дослідження виявило, що найбільш ефективними є такі види діяльності:

Побутова діяльність: 15 з 25 сімей (60%) регулярно залучають дітей до домашніх справ (прибирання, приготування їжі), що зміцнює почуття командної роботи та відповідальності.

Сімейні традиції та ритуали: 11 з 25 сімей (44%) мають усталені традиції, які, на думку 13 з 25 батьків (52%), є найважливішим чинником для створення відчуття єдності. Це підкреслює значення стабільності та передбачуваності в житті сім'ї.

Активний час: Діти вказали, що віддають перевагу активному дозвіллю (прогулянки, ігри на свіжому повітрі), а також спільним походам у кінотеатр, що вказує на їхню потребу в русі, нових враженнях та емоціях.

За результатами опитувальника "Емоційна близькість у сім'ї", середній показник по вибірці склав 67,28 балів, що відповідає високому рівню (у 12 з 14 сімей, або 86%). Цей показник корелює з активною спільною діяльністю та сімейними традиціями, що ще раз підтверджує прямий зв'язок між цими явищами. Високий рівень емоційної близькості характеризується довірою, відкритістю в спілкуванні та взаємопідтримкою.

Діти відзначили, що спільний час із батьками допомагає їм відчувати себе краще зрозумілими. Це підтверджує, що спільна діяльність слугує важливим каналом комунікації, через який діти та батьки можуть

обмінюватися думками, почуттями та інтересами, зміцнюючи таким чином зв'язок.

Проведене нами емпіричне дослідження повністю підтвердило висунуту гіпотезу та довело, що спільна діяльність є не лише формою дозволя, а й потужним і усвідомленим інструментом для формування та оптимізації позитивних взаємин у сім'ї.

Наші результати показали, що:

Спільна діяльність прямо сприяє розвитку ключових елементів емоційної близькості, таких як довіра, емпатія та навички конструктивної співпраці між членами сім'ї.

Найбільш значущими для зміцнення емоційного зв'язку є не стільки види діяльності, скільки їхня якість, позитивний емоційний фон і, найголовніше, їхня регулярність.

РОЗДІЛ 3.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОРΟΣЛИХ І ДІТЕЙ У СІМ'Ї

3.1. Розробка психолого-педагогічної програми спільних занять для сім'ї

На основі результатів проведеного емпіричного дослідження, яке підтвердило значний вплив спільної діяльності та сімейних традицій на формування позитивних взаємин між дорослими та дітьми дошкільного віку, було розроблено психолого-педагогічну програму "Спільними кроками до гармонії: Програма спільних занять для сім'ї". Метою програми є оптимізація сімейних взаємин шляхом активізації та урізноманітнення спільної діяльності дорослих і дітей, а також формування нових сімейних традицій.

Мета програми: Сприяти гармонізації сімейних взаємин, зміцненню емоційної близькості, взаєморозуміння та розвитку соціального інтересу дітей дошкільного віку через організацію та проведення різноманітних видів спільної діяльності.

Завдання програми:

1. Розширити репертуар спільної діяльності, що практикується у сім'ях.
2. Стимулювати формування нових позитивних сімейних традицій та ритуалів.
3. Розвивати комунікативні навички та вміння конструктивного вирішення конфліктів у процесі спільної діяльності.
4. Зміцнювати емоційну прив'язаність та почуття безпеки дитини у взаємодії з батьками.
5. Підвищити психолого-педагогічну компетентність батьків щодо організації ефективної спільної діяльності.

Цільова група: Сім'ї з дітьми молодшого дошкільного віку (5-6 років).

Принципи програми:

Добровільність участі: Сім'ї самостійно приймають рішення про долучення до програми.

Системність: Заняття проводяться регулярно, забезпечуючи послідовність у розвитку навичок.

Індивідуалізація: Можливість адаптації завдань відповідно до інтересів та потреб кожної сім'ї.

Активність та творчість: Заохочення до активної участі, прояву ініціативи та креативності.

Позитивний зворотний зв'язок: Створення атмосфери підтримки, прийняття та похвали за зусилля та досягнення.

Тривалість програми: [наприклад, "8 тижнів" / "12 занять, по 1-1,5 години кожне"]

Форми проведення: [наприклад, "сімейні зустрічі, онлайн-вебінари з завданнями для домашнього виконання, спільні заходи в дошкільному закладі/на природі"].

Очікувані результати:

1. Збільшення частоти та різноманітності спільної діяльності в сім'ях.
2. Позитивні зміни у характері сімейних взаємин (зростання емоційної близькості, взаєморозуміння, довіри).
3. Формування нових або відродження існуючих сімейних традицій.
4. Підвищення задоволеності всіх членів сім'ї спільним дозвіллям та взаємодією.
5. Розвиток соціальних та комунікативних навичок у дітей.

Структура програми "Спільними кроками до гармонії"

Програма включає модулі, що охоплюють різні види спільної діяльності. Кожен модуль складається з [наприклад, "2-3 занять"], які можуть проводитись як у межах однієї зустрічі, так і як домашні завдання для самостійного виконання сім'ями.

Модуль 1: "Наші сімейні вечори: Ігрові зустрічі"

Мета: Розвиток комунікативних навичок, взаєморозуміння та позитивного емоційного фону через спільні ігри.

Заняття 1. "Вечір настільних ігор":

Вибір та гра у сімейні настільні ігри (лото, доміно, монополія, розвиваючі ігри).

Обговорення правил, взаємодопомога, вміння приймати виграш та програш.

Матеріали: Настільні ігри, картки для рефлексії.

Заняття 2. "Активні сімейні розваги":

Спільні рухливі ігри вдома або на вулиці (хованки, фанти, ігри з м'ячем).

Розвиток координації, командного духу, зняття напруги.

Матеріали: М'ячі, скакалки, реквізит для ігор.

Заняття 3. "Казкові перевтілення":

Рольові ігри, домашній театр, розігрування казкових сюжетів.

Розвиток уяви, емпатії, самовираження.

Матеріали: Костюми, іграшки, сценарії.

Модуль 2: "Кулінарні пригоди: Спільні майстер-класи"

Мета: Формування побутових навичок, розвиток відповідальності, навчання співпраці та обговорення через спільне приготування їжі.

Заняття 1. "Печемо разом: Солодкі традиції":

Спільне приготування печива, кексів або простої випічки.

Навчання елементарним кулінарним прийомам, безпеці на кухні.

Матеріали: Рецепт, інгредієнти, кухонний інвентар.

Заняття 2. "Сімейний салат-бар":

Приготування спільного обіду/вечері або салату, де кожен член сім'ї відповідає за свій інгредієнт.

Обговорення здорового харчування, планування меню.

Матеріали: Овочі, фрукти, посуд.

Модуль 3: "Творча майстерня: Спільні проєкти"

Мета: Розвиток творчих здібностей, уяви, дрібної моторики, а також зміцнення зв'язків через створення спільного продукту.

Заняття 1. "Наш сімейний альбом/колаж":

Створення сімейного альбому спогадів, колажу з фотографій або малюнків.

Обговорення важливих сімейних подій, спільних історій.

Матеріали: Фотографії, папір, клей, ножиці, маркери.

Заняття 2. "Майструємо подарунки":

Спільне виготовлення подарунків для родичів або друзів (листівки, маленькі вироби з паперу, пластиліну, природних матеріалів).

Розвиток почуття щедрості, турботи про інших.

Матеріали: Матеріали для рукоділля (папір, картон, фарби, глина, пластилін).

Заняття 3. "Сімейне дерево":

Створення генеалогічного дерева сім'ї, вивчення сімейної історії.

Розповіді про родичів, предків, сімейні легенди.

Матеріали: Ватман, фарби, олівці, фотографії.

Модуль 4: "Пізнаємо світ разом: Сімейні відкриття"

Мета: Стимулювання пізнавальної активності, розширення кругозору, розвиток комунікативних навичок через спільне дослідження.

Заняття 1. "Читацький клуб":

Спільне читання книги вголос, обговорення прочитаного, персонажів, уроків.

Розвиток критичного мислення, словникового запасу.

Матеріали: Дитячі книги, закладки.

Заняття 2. "Дослідники природи":

Спільна прогулянка в парку/лісі, спостереження за природою, збір природних матеріалів.

Проведення простих експериментів (наприклад, з водою, рослинами).

Матеріали: Лупа, блокнот, олівці.

Методичне забезпечення:

Для кожного заняття розробляються детальні сценарії з описом мети, матеріалів, ходу заняття та питань для обговорення.

Надаються рекомендації для батьків щодо підтримки ініціативи дитини, надання допомоги у зоні найближчого розвитку, конструктивного вирішення можливих конфліктів.

Можуть бути організовані онлайн-зустрічі або вебінари для батьків для обміну досвідом та отримання консультацій від психолога/вихователя.

Діагностика ефективності (в рамках рекомендацій):

Для оцінки впливу програми на сім'ї можна запропонувати:

Використання щоденників самоспостереження для батьків (фіксація змін у взаємодії).

Короткі анкети зворотного зв'язку після кожного модуля.

Повторне проведення деяких діагностичних методик (наприклад, опитувальника емоційної близькості) через певний час після завершення програми для оцінки динаміки.

Що вам важливо тут:

Описати мету, завдання, цільову групу.

Перерахувати модулі та дати приклади конкретних занять.

Підкреслити, як ці заняття реалізують психолого-педагогічні підходи (Виготський, Адлер, Боулбі) та різні види спільної діяльності.

3.2. Рекомендації для батьків щодо організації ефективної спільної діяльності та формування позитивних взаємин у сім'ї

На основі теоретичного аналізу та результатів емпіричного дослідження, а також у контексті розробленої програми, були сформульовані практичні рекомендації для батьків. Ці поради спрямовані на допомогу сім'ям у свідомій організації спільної діяльності, яка сприятиме створенню атмосфери довіри, взаємоповаги та гармонійних взаємин.

1. Плануйте спільну діяльність свідомо:

Виділяйте час: Регулярно виділяйте фіксований час у тижневому графіку для спільної діяльності. Навіть 15-30 хвилин щодня можуть мати велике значення. Це може стати новою сімейною традицією.

Обговорюйте та обирайте разом: Залучайте дітей до обговорення та вибору виду діяльності. Це підвищує їхню зацікавленість та відчуття власної значущості (за А. Адлером). "Що б ми хотіли зробити разом на вихідних? Зробити піцу чи піти в парк?"

Створюйте ритуали: Встановіть прості сімейні ритуали (наприклад, вечірнє читання, спільний сніданок у вихідні, "п'ятничний кіновечір"). Ритуали дають відчуття стабільності та безпеки, зміцнюючи прив'язаність (за Дж. Боулбі).

2. Будьте справжніми учасниками, а не лише спостерігачами:

Відкладайте гаджети: Під час спільної діяльності відкладіть телефони та інші відволікаючі фактори. Повністю зосередьтеся на дитині та спільній справі.

Залучайтеся емоційно: Проявляйте щирий інтерес до заняття, діліться своїми емоціями, смійтеся, жартуйте. Позитивний емоційний фон є ключем до успішної взаємодії.

Дозвольте дитині бути лідером: Іноді дозволяйте дитині взяти на себе роль "керівника" або "вчителя" у грі чи виконанні завдання. Це розвиває її ініціативу та самооцінку.

3. Використовуйте принцип зони найближчого розвитку (Л. Виготський):

Надавайте посильну допомогу: Будьте поруч, щоб підтримати дитину, коли їй важко, але не виконуйте завдання за неї. Спрямовуйте підказками та демонстрацією, але забезпечте дитині простір для самостійного знаходження рішення. Святкуйте успіхи: Заохочуйте навіть маленькі досягнення. "Як чудово ти це зробив!", "Я бачу, як ти старався, і це дало результат!". Це мотивує до подальшої діяльності та зміцнює впевненість у собі.

Будьте терплячими до помилок: Розглядайте помилки як можливість для навчання, а не привід для критики. "Нічого страшного, давай спробуємо ще раз разом. Що ми можемо змінити?"

4. Створюйте атмосферу довіри та взаємоповаги:

Активно слухайте: Коли дитина говорить, уважно слухайте її, не перебиваючи. Запитуйте, уточнюйте, показуйте, що вам важлива її думка.

Використовуйте "Я-повідомлення": Замість звинувачень ("Ти знову розкидав іграшки!"), висловлюйте свої почуття: "Я засмучуюсь, коли бачу іграшки розкиданими, бо боюся, що хтось спіткнеться". Це вчить дитину розуміти почуття інших та реагувати на них.

Поважайте думку дитини: Навіть якщо ви не погоджуєтесь з дитиною, вислухайте її аргументи. Покажіть, що її думка має значення.

Вирішуйте конфлікти конструктивно: Використовуйте спільну діяльність як платформу для навчання вирішенню конфліктів. Якщо виникає суперечка, обговоріть її, шукайте компроміси, вчіть дитину домовлятися.

5. Розвивайте соціальний інтерес та відповідальність (А. Адлер):

Залучайте до побутових справ: Надавайте дитині посильні доручення по дому. Це вчить її відповідальності та відчуття внеску у спільну сімейну справу. "Дякую, що допоміг мені накрити на стіл. Без тебе я б не впоралась так швидко!"

Обговорюйте сімейні цінності: Інтегруйте сімейні цінності (чесність, доброта, взаємодопомога, повага) у спільну діяльність та повсякденні розмови, перетворюючи кожну взаємодію на практичний урок етикету та моралі.

Заохочуйте до допомоги іншим: Якщо є можливість, залучайте дитину до благодійних акцій, допомоги літнім людям або іншим членам сім'ї.

6. Пам'ятайте про індивідуальність:

Враховуйте вік та інтереси: Обирайте діяльність, що відповідає віку дитини та її інтересам. Примус може відбити бажання.

Будьте гнучкими: Не всі заняття мають бути ідеальними. Головне – це час, проведений разом, і якість взаємодії.

Системне та усвідомлене застосування розроблених рекомендацій у повсякденному житті сім'ї дозволить батькам цілеспрямовано і ефективно будувати гармонійні взаємини зі своїми дітьми.

Впровадження цих простих, але науково обґрунтованих стратегій забезпечить трансформацію рутинної спільної діяльності з дітьми у цінний досвід взаємодії та емоційного навчання.

Це, у свою чергу, матиме такі ключові ефекти:

1. Оптимізація взаємодії: Допоможе батькам розвинути навички активного слухання та емпатії, що суттєво покращить якість комунікації.
2. Стимулювання розвитку: Спільна діяльність, насичена позитивним емоційним фоном, сприятиме формуванню у дітей високої самооцінки, соціальної компетентності та зниженню рівня тривожності (що відповідає Вашій гіпотезі).
3. Зміцнення зв'язків: Регулярна якісна взаємодія функціонуватиме як міцний емоційний фундамент, зміцнюючи сімейні зв'язки та підвищуючи загальну психологічну стійкість сім'ї.

Таким чином, практична значущість дослідження полягає в тому, що воно надає батькам дієвий інструментарій для свідомого керування процесом виховання, ефективно перетворюючи кожную спільну діяльність на інвестицію у майбутнє психоемоційне благополуччя дитини.

3.3. Рекомендації для вихователів щодо сприяння організації спільної діяльності батьків і дітей

Вихователі дошкільних закладів відіграють ключову роль у створенні умов для гармонізації сімейних взаємин, виступаючи сполучною ланкою між дошкільним закладом та сім'єю. Ефективне залучення батьків до спільної діяльності з дітьми є важливим завданням сучасного вихователя. На основі результатів дослідження та з урахуванням психолого-педагогічних підходів, пропонуються наступні рекомендації для вихователів:

1. Проведення освітніх заходів для батьків:

Семінари та вебінари: Організуйте тематичні семінари та вебінари, присвячені значенню спільної діяльності в сім'ї. Запрошуйте психологів, фахівців з розвитку дитини.

Теми: "Зона найближчого розвитку дитини: Як батькам стати кращими провідниками", "Сімейні традиції: Секрети емоційної близькості", "Як уникнути конфліктів під час спільних занять: Прийоми конструктивного спілкування", "Безпека дитини в цифровому середовищі: Партнерство батьків і дошкільного закладу".

Батьківські збори у новому форматі: Перетворюйте традиційні батьківські збори на інтерактивні майданчики.

Практикуми: Включайте елементи спільних ігор чи творчих завдань, щоб батьки могли на власному досвіді відчути користь такої взаємодії.

Обмін досвідом: Організуйте "банки ідей" або "колаж сімейних успіхів", де батьки можуть ділитися своїм позитивним досвідом організації спільної діяльності.

Створення інформаційних матеріалів: Розробляйте та розповсюджуйте пам'ятки, буклети, інформаційні постери з ідеями для спільної діяльності, рекомендаціями щодо побудови довірчих взаємин.

2. Ініціювання та організація спільних заходів "Сім'я + Дошкільний заклад":

Сімейні проєкти: Започаткуйте проєкти, які потребують спільної діяльності батьків та дітей вдома, а потім презентуються у закладі дошкільної освіти (наприклад, "Моє сімейне дерево", "Кулінарний шедевр моєї родини", "Спільна екологічна акція"). Це зміцнює почуття приналежності (А. Адлер).

Організуйте тематичні вечори: Тематичні вечори сімейного дозвілля для дошкільнят.

1. "Творча Майстерня: Мама, Тато і Я"

Фокус: Розвиток дрібної моторики, сенсорики та спільна творчість.

Назва: "Чарівні долоньки та пластилінові казки"

Діяльність:

1. Сенсорна Скринька: Спільне виготовлення "тіста для ліплення" (з борошна, солі та барвників) або пісочної терапії (з використанням різноманітних круп та дрібних предметів).
2. Колаж: Створення великого сімейного колажу чи аплікації з природних матеріалів (листя, гілочки, насіння).

Роль Педагога-Фасилітатора: Надає матеріали, створює безпечне середовище, заохочує батьків не виправляти роботу дитини, а доповнювати її (наприклад, "Яка чудова квітка! А давай зробимо їй зелене стебельце?").

2. "Сімейний квест" (Адаптований)

Фокус: Емоційна близькість, спільне вирішення простих завдань, рух.

Назва: "Пошуки скарбів казкового лісу"

Діяльність:

1. **Маршрут:** Створення короткого, але цікавого маршруту в межах групової кімнати чи майданчика. Завдання мають бути дуже простими і виконуватись лише всією сім'єю.
2. **Завдання:** "Знайди 3 червоні предмети", "Склади вежу з 5 кубиків", "Проповзи, як ведмедик, до фінішу".
3. **Фініш:** Прихований "скарб" (наприклад, кошик з фруктами або наклейками).

Роль педагога-фасилітатора: Забезпечує, щоб усі діти отримували необхідну підтримку, а батьки активно брали участь у процесі, а не просто спостерігали.

3. "Вечір настільних ігор" (Адаптований)

Фокус: Взаєморозуміння, дотримання простих правил, емоційний контроль.

Назва: "Граємо разом: вечір великих ігор"

Діяльність:

1. **Локалізація:** Створення ігрових зон з іграми, адаптованими для дошкільнят: великі пазли (на 10-20 елементів), прості меморі-ігри, лото, доміно з картинками.
2. **Рухлива Гра:** Додавання однієї простої рухливої гри (наприклад, "Море хвилюється раз" або "Земля-Вода") для зняття напруги.

Роль Педагога-Фасилітатора: Демонструє правила гри, допомагає батькам перетворити програш на позитивний досвід ("Ти програв, але був дуже уважним!"), обговорює з батьками важливість дотримання черги та контролю емоцій дитиною.

Ці формати дають педагогам змогу демонструвати моделі позитивної взаємодії, а батькам — отримувати практичний досвід якісного спільного часу.

3. Індивідуальна підтримка та консультування:

Відкритість до діалогу: Створіть атмосферу, де батьки не бояться звертатися до педагога за порадою щодо взаємин у сім'ї.

Індивідуальні консультації: За потреби надавайте батькам індивідуальні консультації, допомагаючи їм розібратися у специфічних ситуаціях та запропонувати шляхи оптимізації спільної діяльності.

Використання ІПР: Для дітей з особливими освітніми потребами активно залучайте батьків до розробки та реалізації ІПР, роблячи цей процес максимально спільним і командним.

4. Моделювання позитивної взаємодії:

Особистий приклад: Педагог є прикладом позитивної та ефективної комунікації та взаємодії, як з дітьми, так і з батьками.

Створення партнерських відносин: Будуйте взаємини з батьками на принципах партнерства, довіри та взаємоповаги, показуючи, що заклад дошкільної освіти та сім'я є союзниками у вихованні та розвитку дитини.

5. Моніторинг та зворотний зв'язок:

Збір інформації: Регулярно збирайте зворотний зв'язок від батьків щодо ефективності запропонованих заходів та рекомендацій. Це допоможе адаптувати діяльність до реальних потреб сімей.

Аналіз впливу: Аналізуйте зміни у взаєминах "батьки-діти" та "сім'я-школа", які є результатом впровадження рекомендованих підходів.

Реалізація цих рекомендацій дозволить педагогам не лише підтримати сім'ї у їхньому прагненні до гармонійних взаємин, але й значно посилити виховний потенціал освітнього процесу, зробивши його більш цілісним та ефективним.

3.4. Висновки до третього розділу

Представлена програма "Спільними кроками до гармонії" та розроблені рекомендації для батьків і педагогів є прямим результатом проведеного емпіричного дослідження, яке довело критичне значення спільної діяльності та сімейних традицій для формування позитивних взаємин у сім'ї. Цей практичний розділ не лише підтверджує теоретичні викладки, але й надає конкретні інструменти для оптимізації сімейної взаємодії.

Програма побудована на ключових психолого-педагогічних підходах, зокрема на принципах зони найближчого розвитку (Л. Виготський), що підкреслює важливість підтримки та посильної допомоги дитині; на ідеях соціального інтересу та відповідальності (А. Адлер), що реалізується через залучення дітей до спільної роботи та побутових справ; а також на теорії прив'язаності (Дж. Боулбі), де стабільні сімейні ритуали та емоційна близькість зміцнюють почуття безпеки та довіри.

Розроблені рекомендації слугують практичним путівником, що трансформує звичайне спільне дозвілля в усвідомлену та якісну взаємодію. Акцент у них зроблено на важливості цілеспрямованого планування, глибокої емоційної залученості, розвитку навичок активного слухання та конструктивного вирішення сімейних конфліктів.

Рекомендації для педагогів підкреслюють їхню роль як фасилітаторів та партнерів у процесі гармонізації сімейних взаємин. Через організацію освітніх заходів, спільних проєктів та надання індивідуальних консультацій, педагоги можуть ефективно сприяти формуванню нових, позитивних сімейних практик, що виходять за межі освітнього дошкільного закладу.

Таким чином, запропоновані матеріали створюють комплексну систему, що не тільки діагностує проблему, але й пропонує шляхи її вирішення на практичному рівні, роблячи внесок у підвищення психолого-педагогічної культури батьків та посилення партнерства між сім'єю та дошкільним закладом.

ВИСНОВКИ

Проведене магістерське дослідження було присвячене актуальній проблемі впливу спільної діяльності дорослих і дітей на формування позитивних взаємин у сім'ї. Теоретичний аналіз та емпіричне вивчення дозволили досягти поставленої мети та завдань, підтвердити гіпотезу роботи та сформулювати низку важливих висновків.

1. Теоретичне обґрунтування сутності та значення спільної діяльності:

У першому розділі було здійснено комплексний аналіз поняття "спільна діяльність" у психолого-педагогічному контексті, розкрито її комунікативну, розвивальну та виховну функції. Було показано, що спільна діяльність є невід'ємним елементом соціалізації та формування особистості, закладаючи основи для засвоєння соціальних норм та цінностей. Детальне вивчення психолого-педагогічних підходів Л.С. Виготського (концепція зони найближчого розвитку), А. Адлера (теорія соціального інтересу) та Дж. Боулбі (теорія прив'язаності) дозволило глибоко обґрунтувати механізми впливу спільної діяльності на формування емоційної близькості, довіри, взаєморозуміння та почуття безпеки у сімейних взаєминах. Була також розроблена класифікація видів спільної діяльності (побутова, пізнавально-дослідницька, дозвіллева, комунікативна) та проаналізовані соціально-педагогічні аспекти сімейних взаємин у контексті сучасних викликів (інтернет-безпека, профілактика булінгу, інклюзія), підкреслюючи роль спільної діяльності у відповіді на них.

2. Підтвердження гіпотези та ключові емпіричні результати:

Емпіричне дослідження, проведене на базі закладу дошкільної освіти (ясла-садок) «Дивосвіт» Новоселицької міської ради Чернівецького району Чернівецької області із залученням 25 сімей з дітьми старшої групи, підтвердило висунуту гіпотезу: існують певні види спільної діяльності та сімейних традицій, які найбільш ефективно сприяють формуванню

позитивних взаємин між батьками та дітьми молодшого віку. Зокрема, дослідження виявило:

Переважаючі види діяльності: Анкетування батьків та опитування дітей показали, що найбільш поширеними видами спільної діяльності є "спільне дозвілля (ігри, прогулянки)" та "побутова діяльність".

Значення традицій: Було встановлено, що сім'ї, які мають усталені сімейні традиції та ритуали "спільні свята", демонструють вищий рівень емоційної близькості та взаєморозуміння. Діти в таких сім'ях почувалися більш захищеними та щасливими, що підтверджено якісним аналізом бесід.

Вплив на емоційну близькість: За результатами опитувальника "Емоційна близькість у сім'ї" було виявлено "позитивний кореляційний зв'язок між інтенсивністю спільного дозвілля та показниками емоційної близькості". Це свідчить про те, що регулярна та якісна спільна діяльність є прямим чинником зміцнення емоційних зв'язків у сім'ї.

3. Практична значущість отриманих результатів:

Практична значущість даного дослідження полягає у розробці та обґрунтуванні психолого-педагогічної програми "Спільними кроками до гармонії: Програма спільних занять для сім'ї", а також системи рекомендацій для батьків і педагогів.

Програма "Спільними кроками до гармонії": Пропонує конкретні модулі та заняття (ігрові вечори, кулінарні майстер-класи, творчі проєкти, пізнавальні дослідження), які можуть бути використані батьками для активізації та урізноманітнення спільної діяльності, сприяючи гармонізації взаємин у сім'ї.

Рекомендації для батьків: Містять практичні поради щодо свідомого планування та організації спільної діяльності, використання принципів підтримки (зона найближчого розвитку), створення атмосфери довіри, взаємоповаги та конструктивного вирішення конфліктів.

Рекомендації для педагогів: Визначають стратегії залучення батьків до спільної діяльності, включаючи проведення освітніх заходів (семінарів,

вебінарів), організацію спільних проєктів "сім'я+дошкільний заклад", індивідуальне консультування та формування партнерських взаємин.

Таким чином, результати дослідження підтверджують важливість спільної діяльності дорослих і дітей як фундаментального чинника формування позитивних взаємин у сім'ї. Розроблені практичні матеріали можуть бути використані психологами, педагогами та батьками для оптимізації сімейних взаємин, сприяючи гармонійному розвитку дитини та зміцненню сім'ї як важливого соціального інституту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адлер, А. (2017). Наука жити. Київ: Видавництво Жупанського.
2. Батьківство без стресу – Unicef.
URL: <https://www.unicef.org/ukraine/documents/parenthood-without-stress>
3. Види спільної творчої діяльності батьків і дітей» - На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/vidi-spilno-tvorcho-diyalnosti-batkiv-i-ditey-124646.html>
4. Види стосунків. Стосунки в родині, класі, підлітковому середовищі. - На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/test/vidi-stosunkiv-stosunki-v-rodini-klasi-pidlitkovomu-seredovischi-1954054.html>
5. Виготський, Л. С. Мислення і мова. – Київ: Либідь, 1997.
6. Взаємодія педагога з дитиною у позашкільному закладі - Методична розробка. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100dyn6-ffa1.docx.html>
7. Взаємодія сім'ї і дошкільного закладу у вихованні дітей. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/010034qs-c01e.doc.html>
8. Взаємодія школи та сім'ї у вихованні молоді - Studentam.net.ua. URL: <https://studentam.net.ua/content/view/2246/97/>
9. Вплив дитячо-батьківських відносин на формування емоційної сфери дитини - DSpace at ZNU. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/18980/1/%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%86.%D0%9C..pdf>
10. Вплив сім'ї на формування гуманних взаємостосунків у дітей дошкільного віку - eVNUIR. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21083/3/20210811.pdf>
11. Вплив сім'ї та сімейних цінностей на формування духовності особисто.
12. Вплив сімейного виховання на формування особистості дошкільника - ПНПУ. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/15539>
13. Значення сімейного виховання та його методи. Реферат - Освіта.UA.
URL: osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14106/

14. Карасьова, К. М. (2019). Роль спільної діяльності батьків і дітей у формуванні сімейних цінностей. Психологія і педагогіка: сучасні виклики, 45–52.
15. Категорія діяльності в психології - Coggle Diagram. URL: [магістерська робота.docx](#)
16. Коваленко, В. М. (2020). Сімейна педагогіка: теоретичні та практичні аспекти. Харків: Основа.
17. Культура взаємин батьків і дітей. Технології формування родинних стосунків. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01002uuk-c2b0.docx.html>
18. Марченко, С. П. (2021). Психолого-педагогічні основи гармонізації сімейних взаємин. Дисертація. Київ.
19. Методична розробка: "Взаємодія педагога з дитиною у позашкільному закладі". URL: <https://vseosvita.ua/library/metodicna-rozrobka-vzaemodia-pedagoga-z-ditinou-u-pozaskilnomu-zakladi-248354.html>
20. Організація педагогічної взаємодії з батьками в умовах приватного закладу дошкільної освіти - База кваліфікаційних робіт. URL: [магістерська робота.docx](#)
21. Парціальна програма з розвитку соціальних навичок... URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/doshkilna/programi/1.pdf>
22. Педагогіка партнерства: як успішно взаємодіяти з батьками - На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/post/pedagogika-partnerstva-yak-uspishno-vzaemodiyati-z-batkami>
23. Петренко, О. І. (2018). Виховання толерантності в умовах сучасних сімей. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції... Полтава.
24. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія педагогічної комунікативної взаємодії...-PSYH.KIEV.UA. URL: www.psyh.kiev.ua
25. Позитивна психологія як важлива складова освітнього лідерства. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/633>

26. Презентація " Принцип партнерських взаємин у педагогіці" - На Урок.
URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-princip-partnerskih-vzaemin-u-pedagogici-444100.html>
27. Проект "Партнерство з батьками заради майбутнього дітей". URL:
<https://vseosvita.ua/library/embed/0100b351-3620.docx.html>
28. Психологічне благополуччя: визначення поняття та змісту. URL:
https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/30_03_2017/pdf/59.pdf
29. Психологічні аспекти формування позитивного ставлення до життя - Fact-News.com.ua. URL: <https://fact-news.com.ua/psixologichni-aspekti-formuvannya-pozitivnogo-stavlennya-do-zhittya-yak-znajti-shastyia-i-zadovolennya/>
30. Роль сім'ї у вихованні почуття відповідальності у дітей старшого дошкільного віку.
URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/907/1/Stadnik_mater.kon_2001.pdf
- 31.Роль сім'ї у вихованні дитини. URL: <https://vseosvita.ua/library/konsultacia-dla-batkiv-rol-rodini-u-vihovanni-ditini-484531.html>
- 32.Роль спільних цілей у зміцненні сімейних стосунків: важливість та практичні поради. URL: <https://psychologist.com.ua/rol-spilnix-tsilej-u-zmitsnenni-simejnih-stosunkiv-vazhlivist-ta-praktichni-poradi/>
- 33.Сімейна психотерапія: взаємопідтримка та взаємоповага.... URL:
<https://psychologist.com.ua/simejna-psixoterapiya-yak-vzaemopidtrimka-ta-vzaemopovaga-dopomagayut-zberegiti-rodinni-stosunki/>
- 34.Сімейна психотерапія: покращення взаємодії між батьками та дітьми. URL:
<https://psychologist.com.ua/simejna-psixoterapiya-yak-pokrashiti-vzaemodiyu-mizh-batkami-ta-ditmi/>
- 35.Сімейні стосунки - Простір Психологів. URL:
<https://psychology.space/psypedia-post/simejni-vidnosyny/>
- 36.Сім'я – Вікіпедія. URL:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%96%D0%BC%27%D1%8F>

37. Система спільних творчих справ батьків і дітей - На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/sistema-spilnih-tvorchih-sprav-batkiv-i-ditey-367102.html>
38. Соціально-психологічні аспекти сімейного виховання. (2022). Міністерство освіти і науки України.
39. Спілкування та спільна діяльність дошкільника з ровесниками ПЛ. URL: [магістерська робота.docx](#)
40. Спільна діяльність дорослих і дітей як основа формування позитивних взаємин у сім'ї. URL: <http://kursova.shop/354-spilna-diialnist-doroslykh-i-ditei-iaak-osnova-formuvannia-pozytyvnykh-vzaiemyn-u-sim-i.html>
41. Спільна діяльність: специфіка взаємодії молодшого школяра з оточення. URL: https://www.google.com/search?q=upsh.com.ua/files/2020-6/UPSh_2020-6_p9.pdf
42. Спільні захоплення для батьків і... - FAMILIENPORTAL.NRW. URL: <https://www.familienportal.nrw/uk/aktyvne-batkivstvo/spilni-zakhoplennya>
43. Сухомлинський, В. О. (2014). Вибрані твори. Київ: Радянська школа.
44. Творча взаємодія як засіб гармонізації сімейних стосунків. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/10670/1/SydorkinaM.Yu._Tvorchya_vzayemodiya.pdf
45. Труднощі дитини старшого дошкільного віку: консультація для батьків. [магістерська робота.docx](#)
46. Українська сім'я: виклики та перспективи. (2023). Національний інститут стратегічних досліджень.
47. Adolescents Spending Time with Their Parents: Does It Matter? URL: mdpi.com/2673-995X/4/2/38
48. Any ideas on activities adults and toddlers can do together that aren't so kid centric? URL: https://www.reddit.com/r/toddlers/comments/rtpflf/any_ideas_on_activities_adults_and_toddlers_can/
49. Associations between Family Routines, Family Relationships, and Children's Behavior.

URL:https://www.researchgate.net/publication/254888924_Relationships_between_Child_Behavior_Problems_and_Family_Functioning_A_Literature_Review

50.Early Family Relationships Predict Children's Emotion Regulation and Defense Mechanisms.

URL:https://www.researchgate.net/publication/311495473_Early_Family_Relationships_Predict_Children's_Emotion_Regulation_and_Defense_Mechanisms

51.Family Alliance Model: A Way to Study and Characterize Early Family Interactions - Frontiers.

URL:[магістерська робота.docx](#)

52.Family Cohesion and Moderate-to-Vigorous Physical Activity Among Mexican Origin Adolescents.... URL: [pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC5604328](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC5604328)

53.Family Dynamics - Sage Publishing.

URL: <https://sk.sagepub.com/book/mono/families-in-motion/chpt/observing-family-dynamics>

54.Family Dynamics - StatPearls - NCBI Bookshelf.

URL:<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK560487/>

55.Family Dynamics and Well-Being - MentalHealth.com. URL:

mentalhealth.com/library/family-health

56.Family joint activities in a cross-national perspective - PMC. URL:

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC1904207/>

57.Family joint activities in a cross-national perspective - ResearchGate. URL:

https://www.researchgate.net/publication/6299348_Family_joint_activities_in_a_cross-national_perspective

58.Family Relationships and Well-Being - PMC.

URL:<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC5954612/>

59.Have you considered any family - relationship factors? - ResearchGate.

URL: https://www.researchgate.net/post/Have_you_considered_any_family-relationship_factors

60.Leisure Impacts on Family Interaction and Cohesion - Taylor & Francis Online.

URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00222216.1990.11969820>

- 61.Nourishing Holistic Well-Being: The Role of Family Dynamics and Family Cooking - MDPI. URL: mdpi.com/2227-9032/13/4/414
- 62.Parent Engagement and School Readiness: Parent-Child Relationships in Early Learning.
URL:<https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1060&context=famconfacpub>
- 63.Parental Support, Sibling Influences and Family Dynamics... - ScholarWorks@BGSU. URL:<https://scholarworks.bgsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=jade>
- 64.Parenting and Child Development: A Relational Health Perspective - PMC. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7781063/>
- 65.Perceptions of family vacation and family cohesion... - UNT Digital Library. URL: <https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc500132/>
- 66.Shared Family Activities and the Transition From Childhood Into Adolescence. URL:https://www.researchgate.net/publication/227977921_Shared_Family_Activities_and_the_Transition_From_Childhood_Into_Adolescence
- 67.Sibling play: Games for Toddlers and Preschoolers to Enjoy Together - Parent.com. URL: <https://www.parent.com/blogs/conversations/2023-sibling-play-games-for-toddlers-and-preschoolers-to-enjoy-together>
- 68.Strengthening family cohesion through shared participation of family members in religious activities in Croatia.
URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15426432.2017.1322931>
- 69.Strengthening family cohesion through shared participation of family members in religious activities in Croatia | Request PDF. URL: https://www.researchgate.net/publication/317159096_Strengthening_family_cohesion_through_shared_participation_of_family_members_in_religious_activities_in_Croatia
- 70.The Family Alliance Model: A Way to Study and Characterize Early Family Interactions - Frontiers.

URL:<https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2017.01441/full>

71.The Quality of Parent-Child Relationships in U.S. Families - Gallup News.

URL: <https://news.gallup.com/poll/548381/quality-parent-child-relationships-families.aspx>

72.The Relationship Between Family Recreation and Relatedness in Children and Their Families – BYU Scholars Archive.

URL:<https://scholarsarchive.byu.edu/etd/2363/>

73.Vygotsky, L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.

74.Vygotsky, L. S. Thought and Language. Cambridge, MA: The MIT Press, 1986.

75.Why we do things together: The social motivation for joint action - Taylor & Francis Online.

URL:<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09515089.2012.670905>

76.7.4: Позитивні стосунки - LibreTexts. URL:[магістерська робота.docx](#)

77.10 Activities To Work On Joint Attention - The Clubhouse. URL:

<https://www.communicationclubhouse.com/blog/activities-for-joint-attention/>

78.10.1: Позитивна психологія - LibreTexts. [магістерська робота.docx](#)

79.20 Evidence-Based Social Skills Activities and Games for Kids – Positive Action. URL: <https://www.positiveaction.net/blog/social-skills-activities-and-games-for-kids>

80.20 Social Skills Activities and Games for Kids - Mental Health Center Kids.

URL: <https://mentalhealthcenterkids.com/blogs/articles/social-skills-activities-for-kids>

81.52 Out-of-the-Box Family Bonding Activities.

URL: <https://connectedfamilies.org/family-bonding-activities/>

Додаток А

Протокол спостереження

Назва дослідження: Вплив спільної діяльності на формування позитивних взаємин у сім'ї.

Дата: [Дата спостереження]

Час: [Час початку - час закінчення]

Місце: [Місце, де відбувалось спостереження: наприклад, домашня кухня, вітальня, парк]

Склад сім'ї: [Імена або ролі членів сім'ї: наприклад, Мати (М), Батько (Б), Дочка (Д), Син (С)]

Тип діяльності: [Конкретна діяльність: наприклад, приготування піци, гра в настільну гру, прибирання кімнати]

Показник	Опис поведінки	Коментарі
Емоційний стан	Позитивний (сміх, радість, зацікавленість)	[Детальний опис: наприклад, "Дитина радісно сміялася, коли батько підкидав тісто."]
	Негативний (роздратування, напруга, сум)	[Детальний опис: наприклад, "Мати виглядала роздратованою через безлад на столі."]
Комунікація	Вербальна (діалоги, репліки, тональність)	[Приклади діалогів: "Батько: «Ану, допоможи мені...»", "Дитина: «Тату, дивись, що я зробив!»"]

Показник	Опис поведінки	Коментарі
	Невербальна (жести, міміка, дотики)	[Опис: "Дочка обійняла маму, коли та її похвалила.", "Батько схвально кивнув синові."]
Розподіл ролей	Активність/пасивність учасників	[Хто був ініціатором, хто виконував завдання: "Батько активно керував процесом, дитина виконувала дрібні доручення."]
Рівень співпраці	Взаємодопомога, координація дій	[Опис: "Діти разом миють овочі, допомагаючи одне одному."]
	Конфлікти, конкуренція	[Опис: "Між дітьми виникла суперечка за право вирізати фігурки."]
Загальні висновки спостерігача		[Суб'єктивні враження та попередні висновки: "Сім'я демонструє високий рівень емоційної близькості, незважаючи на дрібні побутові конфлікти. Спільна діяльність зміцнює їхній зв'язок."]

Додаток Б

Анкета для батьків

"Вивчення сімейних традицій та спільної діяльності"

Шановні батьки!

Просимо Вас взяти участь в анкетуванні, яке допоможе нам краще зрозуміти особливості сімейних взаємин та значення спільної діяльності дорослих і дітей. Ваші відповіді є дуже цінними для нашого дослідження. Анкетування анонімне, всі отримані дані будуть використані лише в узагальненому вигляді. Заздалегідь дякуємо за Вашу співпрацю!

I. Загальна інформація про Вашу сім'ю (необов'язково)

1. Кількість дітей у Вашій родині: _____
2. Вік дитини/дітей молодшого шкільного віку (яка/який бере участь у дослідженні): _____
3. Склад сім'ї:

Повна сім'я (мама, тато, діти)

Неповна сім'я (мама/тато, діти)

Інший варіант (вкажіть) _____

II. Спільна діяльність у Вашій родині

1. Як часто Ваша сім'я збирається разом для спільного дозвілля (ігри, прогулянки, перегляд фільмів/мультфільмів, відвідування культурних заходів)?

Кілька разів на тиждень

1-2 рази на тиждень

1-2 рази на місяць

Рідше одного разу на місяць

Практично ніколи

2. Які види спільної діяльності Ви найчастіше практикуєте з Вашою дитиною/дітьми? (Оберіть 3-5 найпоширеніших, можна додати свій варіант)

Спільні ігри (настільні, рухливі, рольові)

Спільні прогулянки, відпочинок на природі

Спільний перегляд фільмів, мультфільмів, телепередач

Спільне читання книг (вголос, обговорення)

Спільні домашні справи (прибирання, приготування їжі, догляд за рослинами/тваринами)

Спільне відвідування культурних заходів (музей, театр, кіно, виставка)

Спільні заняття спортом, активний відпочинок

Спільне навчання (допомога з уроками, вивчення нового)

Спільна творчість (малювання, ліплення, рукоділля)

Спільні розмови, обговорення подій дня/проблем

Інше (вказіть) _____

3. Чи вважаєте Ви, що спільна діяльність допомагає зміцнити взаємини у Вашій сім'ї?

Так, значною мірою

Швидше так, ніж ні

Важко сказати

Швидше ні, ніж так

Ні, не впливає

4. Які емоції Ви відчуваєте, коли проводите час зі своєю дитиною/дітьми у спільній діяльності? (Оберіть 2-3 найчастіші)

Радість, щастя

Задоволення, спокій

Інтерес

Втома

Роздратування

Нудьга

Інші (вказіть) _____

III. Сімейні традиції та їх значення

1. Чи існують у Вашій сім'ї усталені традиції, звичаї або ритуали?

Так, багато

Так, є кілька

Мало, але хотілося б більше

Майже немає

Ні, не маємо

2. Якщо так, перерахуйте, будь ласка, 3-5 найбільш важливих або улюблених сімейних традицій:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

2. Як часто Ви дотримуєтеся цих традицій?

Дуже часто, майже завжди

Досить часто

Іноді

Рідко

Практично ніколи

3. Як, на Вашу думку, сімейні традиції впливають на взаємини у Вашій родині?

Дуже сильно зміцнюють взаємини, створюють відчуття єдності

Помірно впливають, надають стабільності

Мало впливають

Не впливають

Іноді можуть викликати розбіжності

4. Що, на Вашу думку, є найважливішим у спільній діяльності з дітьми для формування позитивних взаємин? (Вкажіть 1-2 найголовніші речі)

Оцінка: будуть оцінюватися відповіді, кількісний аналіз частоти.

Додаток В

Опитувальник для дітей "Моє спільне дозвілля з батьками"

(авторська адаптація)

Як часто ти проводиш час зі своїми батьками?

Майже щодня

Кілька разів на тиждень

Кілька разів на місяць

Рідко або ніколи

Який час тобі найбільше подобається проводити разом з батьками? (Вибери 1-2 варіанти)

Активні ігри на вулиці (футбол, велосипед, прогулянки)

Спокійні заняття вдома (перегляд фільмів, настільні ігри, читання)

Спільні творчість (малювання, ліплення, конструювання)

Виконання домашніх обов'язків (готування, прибирання)

Інше

Коли ви займайтесь чимось разом, який у тебе настрій?

Я дуже радію

Мені просто цікаво

Я почуваюся спокійно

Мені дуже подобається

Мені байдуже

Як ти думаєш, чому спільний час із батьками важливий?

Щоб вони мене краще розуміли

Щоб ми були справжньою командою

Щоб мені було весело

Не знаю, мені здається, це не дуже важливо

Інше

Щоб ти хотів(ла) робити з батьками частіше? (Напиши свої ідеї)

На що на твою думку, вашій сім'ї не вистачає часу?

На спільні подорожі

На розмови

На спільні ігри

На відпочинок разом

Інше

Додаток Г

Опитувальник для батьків

"Емоційна близькість та взаєморозуміння у сім'ї"

(Адаптований варіант на основі ідей методик діагностики сімейних взаємин)

Шановні батьки!

Просимо Вас щиро відповісти на питання цього опитувальника. Ваші відповіді допоможуть нам краще зрозуміти особливості взаємин у Вашій родині. Пам'ятайте, що не існує "правильних" чи "неправильних" відповідей – важлива Ваша особиста думка. Всі дані є конфіденційними та будуть використані лише в узагальненому вигляді.

Будь ласка, оцініть, наскільки кожне твердження відповідає реальній ситуації у Вашій сім'ї. Оберіть один варіант відповіді:

Шкала оцінки:

- 5 – Завжди так
- 4 – Частіше так, ніж ні
- 3 – Буває по-різному
- 2 – Частіше ні, ніж так
- 1 – Ніколи так не буває

Твердження:

1. У нашій сім'ї ми відкрито обговорюємо свої почуття та переживання (радість, смуток, страх).
5 4 3 2 1
2. Я відчуваю емоційну близькість зі своєю дитиною/дітьми.
5 4 3 2 1
3. Моя дитина/діти охоче ділиться зі мною своїми думками та секретами.
5 4 3 2 1
4. Ми з дитиною/дітьми легко знаходимо спільну мову, навіть якщо виникають розбіжності.

5 4 3 2 1

5. Після спільного проведення часу (гри, прогулянки, розмови) я відчуваю себе ближче до своєї дитини/дітей.

5 4 3 2 1

6. Ми часто сміємося разом усією сім'єю.

5 4 3 2 1

7. Я відчуваю, що моя дитина/діти довіряє мені.

5 4 3 2 1

8. У нашій сім'ї прийнято підтримувати одне одного у важкі моменти.

5 4 3 2 1

9. Ми розуміємо одне одного без слів, просто за поглядом чи жестом.

5 4 3 2 1

10. Мені подобається, як ми проводимо час разом як сім'я.

5 4 3 2 1

11. Я вважаю, що моя дитина/діти відчуває/відчувають себе коханою/коханими та потрібними у нашій сім'ї.

5 4 3 2 1

12. Ми легко домовляємося щодо спільних планів та рішень.

5 4 3 2 1

13. Коли у когось із нас поганий настрій, інші члени сім'ї намагаються це помітити та підтримати.

5 4 3 2 1

14. Спільна діяльність допомагає нам краще розуміти інтереси та потреби одне одного.

5 4 3 2 1

15. Я задоволений(а) рівнем емоційної близькості та взаєморозуміння у нашій родині.

5 4 3 2 1

Інтерпретація результатів (для дослідника):

Підрахунок балів: Підсумувати бали за всіма 15 твердженнями.

Мінімальний бал: 15 (1 бал за кожне твердження)

Максимальний бал: 75 (5 балів за кожне твердження)

Орієнтовні рівні:

Низький рівень емоційної близькості та взаєморозуміння: 15 – 35 балів. Може свідчити про наявність певних проблем у спілкуванні, відчуженість, недостатню відкритість, труднощі у вираженні емоцій.

Середній рівень емоційної близькості та взаєморозуміння: 36 – 55 балів. Характеризується загалом позитивними взаєминами, проте можуть бути окремі сфери, де існує недостатня відкритість, або потреба у більш активній спільній діяльності.

Високий рівень емоційної близькості та взаєморозуміння: 56 – 75 балів. Свідчить про глибоку довіру, відкрите спілкування, взаємопідтримку, високий рівень задоволеності взаєминами та ефективну спільну діяльність.

Після проведення всіх досліджень, було зроблено кількісний та якісний аналіз, а також інтерпретація емпіричних даних, отриманих у ході дослідження. метою цього аналізу було виявлення домінуючих видів спільної діяльності та сімейних традицій, що сприяють формуванню позитивних взаємин між дорослим та дітьми молодшого віку, а також виявлення специфічних особливостей цих взаємин.